NEMZETI NŐNEVELÉS.

XI. ÉVFOLYAM. 1890. JANUÁR. I. FÜZET.

OLVASÓINKHOZ.

Midőn a mai füzet egybeállításával a «Nemzeti Nőnevelés» szerkesztését átvettem, tudom, hogy nagy feladatra vállalkoztam. A nőnevelés érdekeit szolgáló lapot szerkeszteni hazánkban, hol a nőnevelés ügye iránt való érdeklődés épen nem mondható általánosnak: kétszeresen nehéz. De az én feladatomat megkönnyíti az, hogy nem kell úttörő munkát végeznem, járt úton haladhatok. A «Nemzeti Nőnevelés»-nek nem csak a jobbak elismerése által kisért 10 éves pályafutása van, hanem pontosan megállapított irányelvekkel, rendes munkatársakkal és olvasó közönséggel bír. Tudom, hogy folyóiratunk és az általa szolgált ügy érdekében cselekszem, ha a szerkesztésben szilárdan ragaszkodom a 10 éves gyakorlat által szentesített programmhoz, ha arra törekszem: hogy folyóiratunk ezután is figyelemmel kisérje és támogassa a hazai nőnevelési mozgalmakat; hogy felemelje szavát a fontosabb nőnevelési és általános pedagógiai kérdésekben, s hogy míg az ide vonatkozó tanulságos közleményeivel a szülőket és kezdő tanítókat hivatásukban támogatni igyekszik, az ügybarátoknak s a gyakorlottabb tanítóknak eszmecserére szolgáltasson alkalmat, s összekötő kapcsot képezzen így a különböző fokú nőnevelési intézetek és a nőneveléssel foglalkozó egyének között. Nem zajütés, hanem a nőnevelés érdekeiért buzgólkodó csöndes munkálkodás lesz jövőben is a folyóirat feladata. S én csak azért nem félek, hogy a feladat megoldása erőmet felülmúlja, mert szives igéretük szerint velem lesznek és támogatni fognak az eddigi munkatársak, s velem lesz fogyatékos erőim pótlására az a szeretet és lelkesedés, melyet folyóiratunk ügye iránt annak megalapítása óta mindenkor éreztem.

E lelkesedéstől áthatottan üdvözlöm folyóiratunk tisztelt olva-

sóit és kedves munkatársaimat a szerkesztés átvétele alkalmából s szives üdvözletemhez azt a kérést is csatolom, támogassák és terjeszszék a folyóiratot ezután is azzal a készséggel, melyet iránta a multban tanúsítottak, hogy támogatásuk által megerősödve, ép oly haszonnal szolgálhassa a nőnevelés ügyét jövőben is, a mily elismerésre méltó sikerrel munkálkodott azért a multban.

S midőn e kérést általánosságban folyóiratunknak s a hazai nőnevelésügynek minden barátjához intézve ismétlem, kérve-kérem pályatársaimat, a magyar tanítónőket: tekintsék a folyóiratot magukénak, s annak az ügynek érdekében, melynek szolgálatába hivatásszeretetből állottak és a saját maguk érdekében is — mert magáért tesz, ki a közszellemért áldozik — pártolják, támogassák, terjeszszék az egyetlen magyar nőnevelésügyi folyóiratot a «Nemzeti Nőnevelés»-t. De ne csak anyagilag támogassák, hanem keressék fel dolgozataikkal, indítványaikkal s tegyék lehetővé, hogy a «Nemzeti Nőnevelés» a magyar tanítónők érdekeinek képviselője és a magyar tanítónők dicsőségének hirdetője legyen!

Az uj év alkalmából Isten áldását kérve munkatársainkra és olvasóinkra, Isten nevében kezdjük munkánkat.

Sebestyénné Stetina Ilona.

HÁZIAS NEVELÉS.

A kor, a melyben mi élünk, az átmenet, a forrongás kora. Lépten-nyomon új intézményekkel, új szokásokkal és nézetekkel találkozunk. De még semmi sincs megszilárdúlva, megülepedve. Tapasztalhatjuk ezt a művelt népek jelenlegi életfolyamatában mindenütt, tanúi lehetünk ennek saját hazai szocziális és politikai intézményeink akármely részében. Az emberek elfogadták az élet új rendjét, de azért még korántsem szabadúltak meg teljesen az elődöktől átszármazott véleményektől, s még nem látják eléggé tisztán a czélt, a mely felé, hogy boldogulhassanak, törekedniök kell. Ebből következik, hogy itt is, ott is számos oly társadalmi kinövésekkel, félszegségekkel és törekvésekkel találkozunk, a melyek bizonyára visszatetszést keltenek mi bennünk; innen van, hogy az emberek egy része maig sincs egészen tisztában, hogyan nevelje és neveltesse gyermekeit; ebből folyik, hogy a szülök közűl sokan, tévesen fogva fel a nők jövendőbeli feladatait, helytelen irányban fejlesztik a leánygyermekeket és balga nézetekkel, szokásokkal eltöltve, indítják ezeket az élet ösvényére.

Százan meg százan hangoztatják, hogy a mostani kor nem adja meg a nőknek azt a nevelést, a mely őket boldoggá, megelégedetté tehetné; a laikusok és a szakemberek nagy száma elítéli a leányok képzésének mostani irányzatát és erős kritikát gyakorol a szépnem szokásai, nézetei, törekvései felett. Tagadni nem lehet, hogy az efféle általánosan odavetett állítások a túlzás hibájában szenvednek; de megint elvitázhatatlan az is, hogy napjainkban a leányok nevelés-oktatási módja sok, igen sok javítani valót kiván meg és főképen javításra, reformra szorúl a családi nevelés iránya, szelleme, mert ott fordúl elő a legtöbb hiba és félszegség.

Tény, hogy családaink nagy tömege nem úgy szoktatja, nem úgy vezeti a leánynövendékeket, a mint azt ezeknek egykori hivatása, életczélja megkívánná. Tény, hogy akárhányszor olyan nézetekkel, hajlamokkal vagy épen szenvedélyekkel és szeszélyekkel eltelve lépnek ki a fiatal nők a szülői házból, a melyeket, körülményeik között, megvalósítani nem képesek. Innen van aztán sok családnak veszedelme, innen származik nem egyszer maga az erkölcsi tönkrejutás is.

És mindezen bajoknak, viszásságoknak eleje volna véve, ha a szülők átlátnák, hogy leánygyermekeik boldogulásának, szerencséjének legbiztosabb alapját akkor vetik meg, ha őket házias szellemben nevelik és ha övéik fogékony lelkében a családias erényeket fejlesztgetik. A helyes irányban vezetett családi nevelésnek a fiúgyermekekre is véghetetlen nagy hatása van, de még annál több a leánykákra, mert a míg amazok többnyire már korán elhagyják az apai házat s csak olykor-olykor térnek oda vissza, addig emezek rendszerint a szülők védőszárnyai alatt a családi tűzhely körében nőnek fel hajadonokká, s az otthon beszívott szokások hatalma alul — legyenek ezek akár jók, akár rosszak — nem tudnak menekűlni. S a családban kire háramol a főfeladat a leánygyermekek nevelésénél? Bizonyára első sorban az édes anyára és csak ezután másodsorban az atyára. Emez csak irányt ad, elvet alapít meg, de a kivitel, a megvalósítás munkája leggyakrabban az édes anya vállaira nehezűl.

Ha az anyák nagy része okos, körültekintő, mérsékletet tartó és elfogúlatlan volna, ha a gyermekeket nem csupán szeretni, hanem rendhez, fegyelemhez szoktatni is tudná; s ha a férj támogatást nyújtana ott, a hol a feleség ereje talán fogyatékosnak mutatkozik; szóval, ha a szülők s főkép az anyák észszel, szívvel és akarattal arra törekednének, hogy szülötteiket boldoggá, megelégedetté fejleszszék: akkor bizonyára nem nyilna, mint most, a higgadt szemlélők s gondolkodók ajka afféle panaszokra, hogy korunkban nem nevelik a leányokat házias szellemben, és hogy a családi erények egyes szülői házakban kevés méltatásban részesülnek.

A házias nő nemcsak családját, önmagát is boldoggá teszi.

Mert a férfi keblét is csak úgy hatja át a mély kötelességérzet, kitartás, bátorság és nejéért, gyermekeiért mindent tenni, áldozni csak úgy lesz kész, ha az édes «otthonban» boldogságát, megnyugvását találhatja fel.

Ha tehát békét s megelégedést akarunk leánygyermekeink számára biztosítani, akkor úgy kell nevelnünk őket, hogy majdan mint hitvestársak a család körében a házias erényeket és szokásokat előbbvalóknak tartsák minden más, talán kevesebb önmegtagadást igénylő dolognál, s ezért kell a leányoknak olyan irányt adnunk, hogy életfeladatuknak, rendeltetésüknek híven, vonakodás, elégületlenség nélkül megfelelhessenek és hogy szívök tisztaságát az értelmi tudás árán el ne veszíthessék.

Sok szülő úgy okoskodik, hogy a mit a családi nevelés elrontott, azt az iskola kötelessége helyrehozni. Számosan vannak olyanok, a kik az iskola nyakára szeretnék tolni azokat a kötelességeket is, a melyeknek teljesítése főképen csak a szülőket illetheti. Ezek természetesen nem gondolják meg, hogy az iskola sohasem pótolhatja a család befolyását a gyermekekre és hogy sohasem enyésztetheti el azokat a hibás hajlamokat, rossz szokásokat, a melyeket a növendékek odahaza sajátjokká tettek. Nem tagadható, hogy az iskolának is roppant nagy hatása van úgy a fiú- mint a leánygyermekek erkölcsiségének, jellemének és legkivált értelmiségének fejlesztésére; kétségbe nem vonható, hogy a mely tanító vagy tanítónő megnyerte tanítványai tiszteletét, vonzalmát és becsülését, megállapította tekintélyét s a józan belátáshoz kellő erélyt tud csatolni: az az iskolában is sokat tehet nemcsak az értelmi képzés, hanem a szívnemesítés és a jellemalakítás tekintetében; de ne higyje senki, hogy azért a család s mindenek fölött az édes anya befolyását pótolhatná.

Az iskola jól felfogott feladata a továbbfejlesztés úgy értelmileg, mint erkölcsileg és vallásilag azon az alapon, a melyet a család rakott le; az iskola megszilárdítani törekszik az otthon szerzett jó szokásokat és tovább műveli a gyermekek fizikai s szellemi erőit. Ezt a feladatát is azonban csak akkor teljesítheti, ha a szülői ház vele együtt közreműködik. Sajnos, hogy igen gyakran nem működik

közre és így az iskolának minden jó törekvése a családi körülmények befolyása miatt paralizálódik.

A mi különösen a leányok nevelését illeti: semminemű iskola nem képes a családias erényeket a növendék lelkében fejleszteni, nem képes a házias szellemet fölébreszteni és ápolni, ha odahaza az édes anya gondos és szelid befolyása már jó eleve irányt nem szabott és hajlamot nem ébresztett. Természetesen az anyának meg kell tagadni magától sok időtöltést, szórakozást és nemcsak perczeket, hanem órákat is kell fordítani mindennap a leánykáival való társalgásra; föl kell ügyelnie azoknak minden lépésére, minden tettére; gondoznia, ápolnia kell őket, ha azt akarja, hogy szívökben a jónak, nemesnek és szépnek szeretetét meghonosíthassa. De hány anya képes az ilyen önmegtagadással s az egyéni kedvtelések feláldozásával járó munkára?! Hányan előbbvalónak tartják a társasági élvezetek hajhászását az anyai kötelességeknél, legkevesebb időt szentelve gyermekeik nevelésére és legtöbbet önön kedvtelésökre?! A dajkák, cselédek, bonneok, majd a házi nevelőnők helyettesítik a a szülői befolyást a nap nagy részében és így elmondható, hogy a leánykák idegenül nőnek fel az apai házban. Nem csoda aztán, hogy ilyen viszonyok között nem lesz kedves előttük az «otthon» és egykor ők is, mint édes anyjok, egyebütt keresnek maguknak időtöltést és igyekezni fognak a családanyai kötelességek alúl lehetőleg menekülni.

Minél több időt és gondot szentel az anya gyermekeinek nevelésére, annál nagyobb hatással lehet azokra, de annál jobban ki is ismerheti övéinek tulajdonságait, jó és rossz hajlandóságait. Nevelni valakit csak akkor tudunk, ha a nevelendő egyéniség diszpoziczióival, természetével tisztában vagyunk. A szülők legjobban kiismerhetik gyermekeiket, mert legközelebb állanak hozzájok és aránylag legtöbb időt fordíthatnak övéig hajlamainak, vágyainak és vérmérsékletének tanulmányozására, és a gyermekek is tartózkodás nélkül tárják fel előttök keblöket. Mindenesetre nagy hiba, ha az apák és kiváltképen az anyák egyéb dolgaikkal annyira elfoglalják magukat, hogy e miatt gyermekeik megfigyelésére nem jut elég idejök, s figyelmök csak akkor irányúl ezek felé, midőn valamely hiba vagy mu-

lasztás megbüntetéséről van szó. De még nagyobb bajnak lehet tartani, ha az apa és az anya (s legtöbbször az utóbbi) a gyermekek jó és rossz tulajdonságai iránt elfogultakká válnak. Honnan származik a szülők elfogultsága? Onnan, mert vagy nem ismerik fel a növendékek természetét és tehetségét, vagy pedig félreismerik. Innen van, hogy némely szülő nagyító szemüvegen át látja gyermekei jobb tulajdonságait, holott azoknak hibáit meg kicsinyíteni vagy épen elpalástolni törekszik. Helyes, szép dolog, ha a szülő a szív szavára hallgat, de azért ne legyen siket az értelem szava előtt és igyekezzék a gyermeket tárgyilagosan megítélni. A hol az ész és az érzelem szövetkezve vezetik a szülők ítéleteit és cselekvéseit: ott alig fordúlhat elő ez elfogultság és az ebből eredő elkényeztetés vagy túlságos elnézés.

Azt nem kívánhatjuk, hogy a szülők már előre megállapítsák leendő gyermekeik egész nevelési rendszerét, mert erre a nagy tömeg nem is lenne képes; de azt megvárhatjuk minden, a műveltségre igényt tartó apától és anyától, hogy nevelői eljárásukban a higgadt értelem vezesse lépteiket és ne csupán szívök sugallatát, hanem e mellett a józan meggondolás útmutatását is kövessék. Különösen pedig elengedhetetlen követelmény a házi nevelésnél az, hogy a szülők gondolkodásában legyen meg az összhangzás és a gyermekekkel való bánásmódban az egyformaság; mert bizonyára semmi sem oly káros a növendékek erkölcsi és kedélyi fejlődésére, mint az, ha a szülők eljárása ellentmond és egyik a másiknak szándékait megsemmisíteni törekszik. Ebből ered a családban nem egy viszály és pörpatvar; ebből származik, hogy az apa ennek, az anya meg amannak a gyermeknek fogván pártját, mind a ketten már jó előre megvetik alapját a testvérek közötti egyenetlenségnek. Azt tapasztaljuk, hogy igen sok családban a fiú bizonyos előnyben részesül a leány fölött; a szülők többet megengednek amannak, mint emennek, néha meg épen az előbbit elkényeztetik az utóbbi rovására és így már korán, a házi tűzhelynél érezni kell a leánykának, hogy ő neki más mértékkel mérnek, mint fivérének, és hogy nem egy esetben a míg ennek jogai, neki csak kötelességei vannak. Az ilyen nevelés mellett a fiú rendesen követelővé, rakonczátlanná válik, a leány

meg zárkózottá, bizalmatlanná, néha épen gyűlölködővé lesz. Valóban szerencsétlen családi nevelésnek mondható az olyan, a hol egyik gyermek több jogban és szeretetben részesül, mint a másik és így a szülők hibái miatt a testvérek között visszavonás, irígykedés üt tanyát. A háziasság, családiasság, békés egyetértés szelleme hozza magával, hogy a szülők szeretete ne tegyen különbséget a fiú- és leánygyermekek között; a leányok jövendője, boldogulása megköveteli, hogy odahaza ő nekik ugyanazon jogaik és kötelességeik legyenek, mint fivéreiknek. Csakis így fognak előkészíttetni, hogy egykor mint családapák és anyák tisztelni tudják egymás jogait és zúgolódás nélkül teljesíthessék kötelességeiket. De a hol a fiú otthon nem szokott hozzá az önuralomhoz, vagy a hol a leánynak meg épen nagyon sok alkalma volt a tűrés és mellőztetés keserű cseppjeit megízlelni: ott alig remélhető, hogy majdan az egyik mint férj le tudjon mondani megrögzött szokásairól, s a másik mint feleség kárpótlást ne keressen az apai háznál szenvedett nélkülözésekért.

Nem hiába nevezik századunkat a gőz és villany századának, mert most az emberek a tevékenység minden terén majdnem ideges gyorsaságot igyekeznek kifejteni. Hamar czélhoz jutni! ez a jelen kor embereinek jelszava. A gyors utazás, a gyors értesülés, a gyors olvasás és írás s a gyors meggazdagodás és tönkrejutás mellett akárhányszor előfordúl a gyors nagygyá-levésre való törekvés is nemcsak hírnévben, hanem életkor tekintetében is. Alig éri el a fiú az algimnázium harmadik-negyedik osztályát, már felnőtt gavallért szeret játszani, s alig végezte el a lányka a polgári iskola tanfolyamait, már a nagyok szokásait és ruházatát kezdi utánozni. És legtöbb esetben magok az édes szülők nemhogy megakadályoznák, sőt épen elősegítik, hogy a még jobbadán serdülő korban levő leánygyermekök «nagyleányi» szerepet játszszék. Társaságokba, bálokba, hangversenyekbe magokkal viszik a «backfischt» és megengedik, sőt bizonyos elégültséggel nézik, ha neki éretlen udvarlók, üres fejű szélcsapók badarabbnál badarabb dolgokat összefecsegnek. Pedig épen ebben a korban, midőn a leányka már odahagyta az iskolát, de még «eladóvá» nem fejlődött ki, — azokban az életévekben, mi-

dőn szíve és értelme már minden nemes iránt eléggé fogékonnyá lett, kellene jól megválogatni részére a társaságot és kellene eltávolítani minden olyan alkalmat, a mely kedélyének tisztaságát megzavarhatná. A mulatságokba, társaságokba való korai menetel kiforgatja a leánykát egész valójából és lelkét megmételyezi, e mellett unottá teszi előtte a házias életmódot, elszoktatja őt a komolyabb munkától s a kötelességek teljesítésétől. A 14-ik, 15-ik életévtől kezdve, midőn t. i. a leánynövendékek nagy része az iskolába járást abba hagyja, az anyai gondos nevelésnek és óvásnak még fokozottabb mértékben kellene előtérbe lépni. Az anya kötelessége az volna ekkor, hogy leányát a háztartási, gazdasszonyi teendőkbe bevezesse és a női hivatáshoz szükséges ismeretekben gazdagítsa; nem pedig, hogy mindjárt nagyleányi allureöket keltsen föl benne és gyermeke korához nem illő gondolatokat, törekvéseket készakarva ápolgasson. Az anya feladata az volna, hogy leányával az otthont megszerettesse és a házias erényeket gyakoroltassa; nem pedig, hogy idejekorán kiragadni engedje őt azon szűzies, ártatlan képzet- és érzelemvilágból, a melyben eddig oly boldognak találta magát. Az anya kötelessége volna, hogy vigyázzon leánya olvasmányaira és válogassa meg jól azokat a könyveket, a melyeket ez kezébe vehet. Napjainkban, gyermekeink erkölcsiségének megóvása érdekéből, nem lehet eléggé óvatosaknak lennünk az irodalom és különösen a szépirodalom kinövéseivel szemben, s nem lehet eléggé intenünk a szülőket, hogy semmiféle könyvet vagy hirlapot gyermekeiknek át ne adjanak, a míg önmaguk át nem olvasták. Különösen pedig óvni kell a serdülő korban levő leánygyermeket az érzelgős vagy érzékies irányú regények, novellák olvasásától, mert ezek a képzelő tehetséget túlságosan izgatják, a lelket haszontalan ábrándokkal töltik el és gyakran magát az erkölcsi érzületet is veszélyeztetik.

Helyesen cselekszik az anya, ha leánya teendőit egész napra beosztja és az egyszer megállapított napirendhez szorosan ragaszkodik. Legyen meg minden órának a maga feladata. Kézi munka, gazdasszonykodás, zenélés, levélírás, olvasás, szórakozás, séta és pihenés történjenek mind bizonyos, előre megállapított időben. A hol a napi teendők így meg vannak határozva, a hol minden óra

változatosságot hoz elő az életfolyamatban: ott ismeretlen lesz az unalom, ott nem jut idő a lelket zsibbasztó ábrándozásokra és a szívet elfásító pletykázásokra. A mit el tud végezni, végezze el azt az anya és leánya; nem kell minden kicsiséget a cselédekre vagy bejáró varrónőkre bízni. Mert a mely nő minduntalan a mások támogatására szorul s a ki még a csekélységekben sem akar vagy nem tud önmagán segíteni: attól ne is várjunk takarékosságot. Hány szomorú példát lehetne a mindennapi életből felhozni, midőn a szülői háznál munkássághoz nem szoktatott leány férjhez menve, még a legegyszerűbb házi dolgokban is az idegenek segítségét vagy tanácsát kénytelen igénybe venni s e miatt sok olyan kiadása lesz, a melyet egy, más módon nevelt nő jóformán nem is ösmer!

A munkásság mellett a házias nevelés egy másik lényeges föltétele az egyszerűség és ezzel összekötve a szerénység megkedveltetésében áll. Mind a kettő nagyon szép erénye a nőknek és mind a kettő legkiváltképen a családi befolyás révén lesz a leánynövendék tulajdonává. Egy jó családanyát nem is tudnánk képzelni egyszerűség és szerénység nélkül, mert a hol eme tulajdonok hiányoznak, lehet ott szellemesség, lehet tudomány, műveltség, jószívűség, de nincsen meg az, a mi a nőnek, a szó nemesebb értelmében, házias jellemet kölcsönöz. Pedig, sajnos, korunkban a külső befolyások nem igen kedvezők a fennebi erények meggyökeresztetésére. Emitt a divathajszolás, amott nagyzolni szeretés, — emitt a hiúság szenvedélye, amott a tetszelgés vágya és a reklámszerű látszat fitogtatása vajmi mindennapi jelenségek s vajmi gyakran vonzó például szolgálnak még azoknak is, a kiknek szívök alapjában véve mindezek iránt kevés hajlandósággal van eltelve.

A család feladata, hogy a leánygyermeket kevéssel megelégedéshez szoktassa. A szülők ne áraszszák el a leánykát új meg új divatos ruhákkal és csecsebecsékkel; ne dicsérjék unosuntalan az ő szépségét s kellemét; ne hánytorgasság előtte rangjokat, vagyonukat vagy társadalmi előkelőségüket; ne vigyék őt idejekorán a hiúság vásárjába és ne adjanak alkalmat neki, hogy a tetszelgés vágya lelkében kifejlődhessék. Én részemről mindig aggódó szemmel nézem, valahányszor azt látom, hogy a szülők alig 12—14 éves leányaikat

próbabálokon, műkedvelői előadásokon szerepeltetik, mert azt tapasztaltam, hogy az efféle szereplések alkalmával a növendékek kedélyisége, lelköknek szűzies tisztasága rendesen csorbát szenved.

«Boldogságunk főleg önmagunktól függ, kevésbbé másoktól. A vidám és elégült szellem biztosítani fogja azt», mondja Taylor. Boldogság megelégedés nélkül lehetetlen és megelégedés vágyaink korlátozása nélkül nem jöhet létre. Ezért igyekezzenek a szülők, hogy gyermekeik vágyainak határt szabjanak; a jogos és szükséges igényeket minden esetre elégítsék ki; de a hol azt tapasztalják, hogy a vágyak a nagyzolás, hiúság vagy a módosabbak utánzása következtében keletkeztek: ott vonjanak azok elé szigorú korlátokat. Mert az embert legtöbbnyire az teszi elégületlenné, hogy olyan célok felé törekszik, a melyeket elérnie nem lehet és olyan vágyakat táplál, a melyek félszeg szokásokon s helytelen képzettársításon alapszanak. És viszont elégült kedélye van annak, a ki nem óhajt többet, mint a mennyit elérnie lehetséges. Akárhány szegényebb sorsú szülő oly nevelést ad leánygyermekének és ezzel együtt olyan igényeket támaszt benne, a melyek az ő állásával s vagyoni helyzetével sehogy sincsenek összhangban. Sokan meg a műveltségnek csak külső mázát sajátítják el s a társadalmi életet felületesen utánozzák. Az ilyenek rendesen nagy arroganciával lépnek föl s modoruk, viselkedésök a higgadtabb szemlélőknél rendesen mosolyt vagy szánalmat kelt föl.

A családi befolyás mellett sokat tehet az iskolai élet is, hogy a leánynövendékekben az egyszerűséget és szerénységet fejleszsze. Ne tűrjön meg a tanítónő az iskolában semmiféle fölösleges piperét s ne hunyjon szemet a szerénytelen fitogtató magaviselettel szemben. A hol szükséges, hasson a szülőkre, hogy leányaikat öltöztessék egyszerűen és ne úgy, mint valami divatbábukat. De aztán maga a tanítónő is vigyázzon, nehogy saját példájával meghazudtolja az egyszerűségről hangoztatott elveket. Ruházkodjék egyszerűen, tisztán és másokkal szemben legyen szerény.

A társadalom manapság, sajnos, nagyon keveset tesz az emberi hiúságból, a szertelen vágyakból származó hibák korlátozására; sőt bátran elmondhatjuk, hogy épen a közélet helytelen szokásai, elő-

ítéletei, balgaságai okai annak, hogy még a komolyabb gondolkodásúak sem tudnak megküzdeni az áradattal. Alig látunk valahol törekvést, a mely a társadalmi betegségek gyógyítását tűzné ki feladatául. Minden iránt inkább érdeklődünk, mint a vagyonunkat és moralis életünket fenyegető bajok megakadályozása iránt; állatvédő egyesületeket alkotunk, de az emberi hibákat, előítéleteket, kinövéseket szabadjára hagyjuk terjedni. Valóban itt volna már az ideje, hogy a társadalom jobbjai egyesült erővel gátat vonnának a fenyegető veszélylyel szemben.

A házias nevelés szelleméből önként következik, hogy a család minden tagját szeretet, békés türelem és jámborság hassa át. A családi élet legyen termékeny talaja a bizalomnak, nyiltszívűségnek, őszinteségnek, kiméletnek, a kölcsönös gyámolításnak, méltányosságnak és előzékenységnek. A szülők tudjanak elnézők lenni egymás fogyatkozásai iránt és tudjanak uralkodni önmagukon. Példájokkal hassanak gyermekeikre és nyújtsanak azok részére olyan motivumokat, a melyek őket a házias erények keresésére és követésére fogják sarkalni. A hol a családi élet folyamatát czivakodás, veszekedés, alattomoskodás és irigykedés nem zavarja meg, ottan nemcsak a szülők és testvérek között fog megszilárdulni a kölcsönös tisztelet és az őszinte ragaszkodás, hanem a mások iránti jóakarat és méltányosság érzelme is korán ki fog fejlődni a gyermekekben; ottan élő példát fognak találni az ifjak minden nap arra, hogy miként lehet és kell az embernek másokkal összeférni és békességben maradni. — E mellett különösen a leánygyermekekre nagyon fontos, hogy odahaza ne halljanak emberszólást vagy haszontalan pletykázást. Akárhány család van, a hol a pletyka sohasem szorúl le a napirendről s a hol a leánykák, már természeti diszpozicziójoknál fogva, anyjok és ennek fecsegő barátnői társaságában hamar hozzászoknak az emberszóláshoz s a mendemondák terjesztéséhez és igy majdan ők is mint háziasszonyok előbbvalónak fogják találni, ha a mások dolgaival, tetteivel vagy épen hírnevével törődhetnek, és nem saját családi teendőikkel s gyermekeik gondozásával.

Fontoljanak meg a szülők minden szót, a mely a leányok jövő kilátásaira vonatkozik és kerüljenek minden olyas beszédet, a mely

ezeknek egykori férjhezmenetelére céloz. Fájdalom, nem egy családban és nem egyszer bizonyos kedvteléssel foly tárgyalás a leánynövendékek jelenlétében emezeknek jövőjéről, előnyös kiházasításáról, és így a jó szülők önkéntelenül, megfontolatlanúl megzavarják gyermekeik ártatlan kedélyének nyugalmát és csalóka ábrándok fölébresztésére adnak alkalmat.

Félegyháza. Zajzon Dénes.

AZ «OTTHON» MEGNYITÁSA.

A tanítónők «Otthonát», azt a csinos egyemeletes épületet, melyet a Mária Dorottya-egyesület az elaggott vagy munkaképtelenné vált tanítónőknek menedekhelyül, az átutazóknak, vagy több ideig a fővárosban tartózkodóknak szállásul építtetett, deczember hó 12-én szenteltek fel, adták át hivatásának. Nagy jelentőségű esemény volt ez a tanítónők intézményére nézve. A tanítónők nem jönnek ezután idegenül a fővárosba, nem kénytelenek a vendégfogadóknak az egyedül utazó nőre nézve mindig kellemetlen szolgálataira vagy ismerőseiknek sokszor kényszerített szívességeire támaszkodni. Otthonukban nem csak barátságos szobára, hanem az egyesület részéről szíves útbaigazításra, ügyeik elintézésében támogatásra találnak. — S a munkákan kifáradt, elaggott, sokszor egyedül álló tanítónők sorsa sem reménytelen többé. Az «Otthonba» térhet pihenni, hol társai közt szeretetben, szíves gondozásban, ápolásban részesülhet. Ime, a legszegényebbnek is van valamije, mit magáénak vallhat, a miért, mint a tanítónők közös vagyonáért fáradhat, van vagyona, melyet gyarapíthat, gondozhat, mely neki, mint az egész tanítónői testületnek becsületére válik, tekintélyét emelheti.

Nem csoda, ha tanítói körökben nagy volt az érdeklődés a megnyitási ünnepély iránt. Sokan siettek ki a tisztviselők telepével szemben, az Orczy-úton levő épületbe, városi és állami alkalmazásban levő tanítónők egyaránt, hogy a megnyitáson jelen lehessenek, hogy ezáltal ezt közös birtokukba vehessék, s eljöttek a tanítók is, hogy társaik örömében részt vegyenek. De ezen a vágyon kívül más is vonzotta őket, a mint hogy vonzotta a megnyitáson

jelenlevő nagy számú, nem tanító-közönséget is. A megnyitás Mária főherczegnőnek, az egyesület védnöknőjének jelenlétében történt, ki fenséges anyjával és testvérével, Klotild és Margit főherczegnőkkel együtt jelent meg az ünnepélyen, tanúságot teendő arról, hogy a tanítónők munkássága iránt a legmagasabb körökben is megvan az érdeklődés, megvan az elismerés. S hogy ne sietne oda a magyar közönség, hol a legmagyarabb főherczegnek fenséges családjával remél találkozni? S most, ha vágyott a közönség e találkozóra, szíve szerinti öröme is telhetett benne. A főherczegnők oly magyaros szívességgel beszélgettek a tiszteletükre megjelentekkel, olyan igaz érdeklődést tanúsítottak a megnyitott «Otthon», s oly meleg szeretetet a tanítónők iránt, a mely a közönség lelkében az irántuk élő tiszteletet, szeretettel teljes hódolattá változtatta.

Magának az ünnepélynek lefolyásáról a következőkben adunk számot: A díszesen fellobogózott, szőnyegekkel és faldíszekkel felékesített épület hivatalos helyiségében (irodájában) már 11 óra előtt összegyűltek az érdeklett tanitói körök, az egyesület tagjai s a meghivott kitünőségek. Ezek között láttuk gr. Csáky Albin közoktatásügyi minisztert nejével, Berzeviczy Albert államtitkárt, Verédy Károly és Tóth József tanfelügyelőket, lovag Falk Zsigmondot, dr. Farkas Lászlót, dr. Morlin Emilt, az «Otthon»-ra felügyelő miniszteri biztost. Az egyleti hölgyek között br. Nyári Adolfné elnöknőt, Bischitz Dávidné és Herich Károlyné alelnököket, Zirzen Janka pénztárost, gr. Andrássy Aladárnét, gr. Szapáry Gézánét, gr. Pálffy Lipótnét, Kralowánszky Istvánnét, Adler Antalnét, Rosenzweignét, Puchernét, Hédernét, Leypoldnét. A főherczegnők kevéssel 11 óra után jöttek s a közönség szíves üdvözlet nyilvánítása között tértek az intézet ebédlőjébe, hol őket díszes baldachin s fehér ruhás leánykák csoportja várta, kik díszes bokrétát nyujtottak át Ő fenségeiknek. Az üdvözlő beszédet Tóth József egyesületi alelnök tartotta, kiemelve, mily nagy köszönettel tartozik a nemzet a kötelességeit híven teljesitő tanítónőknek, s mily méltó nyilvánulása a kegyeletnek, a hálának, az elaggottakról gondoskodni, a szerencsétleneket felsegélni, s mily fontos lépés e tekintetben a tanítónők «Otthoná»-nak megnyitása.

Az üdvözlő beszédre Mária főherczegnő a következőket felelte:

«Nagyon boldognak érzem magamat, hogy ezen üdvös és szép czélú intézetet megnyithatom. Valóban, jobbra nem fordíthatnánk gondoskodásunkat, mint a nevelésben kiérdemült tanítónőink ápolására. Szívemből kívánom, hogy e szép intézet a jó isten áldásával fejlődjék és virágozzék, édes hazánk közművelődésének javára és a tanítás és nevelés szent ügye körül kiérdemült tanítónők sorsának biztosítására. Isten áldja drága hazánkat!»

A Mária főherczegnő szavai után felhangzott éljenzés lecsillapulása után a főherczegnők sokakat tüntettek ki megszólítással, mindenkinek tudva valami kedveset, szíveset, lekötelezőt mondani s azután aprójára megtekintették az épületet, mindenütt kifejezve meglepetésüket, megelégedésüket az ízléses és czélszerű berendezés fölött. — Mária főherczegnő különösen érdeklődött «védenczei», az «Otthon»-ban benlakó három tanítónő iránt. — Bemutatták neki Härtinger Gusztávnét, Vidéky Apolloniát és Fodor Jankát. Egészen elérzékenyült, midőn megtudta, hogy az utolsó — *vak*. «Csak az a vígasztalása lehet» — mondá — «hogy a legszebb hivatás teljesítésében töltötte életét s hogy lelki szemeivel megtalálhatja azt a legfőbb vígasztalót, kinek jósága minden szerencsétlenséget megenyhít.» «Én nagyon szerettem tanítóimat, nevelőimet» — mondá más alkalommal — «s most mindazt a szeretetet átviszem a munkában kifáradt tanítónőkre, az én védenczeimre; bár, tűrhető volna sorsuk, ha majd ide kerülnek «otthonukba». — «Nem tudom eléggé megköszönni jóságát mindazoknak» — szólt az egyik buzgó taghoz — «kik e szép intézmény létrehozásában, melynek sorsa teljes mértékben bírja érdeklődésemet, nevemben fáradoztak; nekem is buzdításúl fog ez szolgálni a jövőben, s mindenkor örömmel fogok mindent ennek javára megtenni.»

Ilyen s más hasonló kedves szavaival kifejezte a fenséges védnöknő, hogy a tanítónők sorsa, tevékenysége iránt érdeklődik, törekvéseiket méltányolja, örömükben szenvedéseikben résztvesz, vigasztalásukra, segélyezésükre hajlandó. Azok a szíves, vigasztaló szavak soká fognak a tanítónők otthonának lakói szivéiben visz-

hangozni, soká fogják a tanítónők érdekében kifejtett üdvös munkásságra ösztönözni a Mária Dorothea egyesület tagjait s minden igaz magyarnak lelkében azt az forró óhajtást fakasztják: az Isten áldja meg a tanítónők magaslelkű pártfogóját, az Isten éltesse Mária főherczegnőt fenséges szülei, testvérei boldogságára s az egész magyar haza örömére, gyönyörűségére!

Budapest. Szigethy Karolina.

A FÖLDRAJZ ÉS A NŐKÉPZÉS.

A földrajzot ma is még sokan úgy fogják fel, mint a mely száraz, unalmas tudomány, melytől irtózattal fordúl el a női lélek s mint a mely a nőkre nézve fölösleges ismeretek lim-lomával tölti meg az emlékezetet. Magam ellenkezőleg abban a nézetben vagyok, hogy a földrajz a nőkre is hasznos és élvezetes tanúlmánytárgy, s hogy épen a nőtanítók vannak helyes tanítására leginkább hivatva. Ez indított a következők elmondására.

A földrajz, mint neve is mutatja, a földnek festése. Bemutatja a föld felületét mai alakjában, tekintetbe véve azt a befolyást, melyet az emberiség történetére vagy társadalmára gyakorolt. Először is összerakja a földrajzi egyednek a vázát, azután rajzolja a hegyeket és síkságokat; kimutatja, miképen foly be a hegy és síkság a folyóképződésre s mindezek összesége miképen hatott a népek életére. Amint tiszta fogalmat nyert a gyermek a földrajzról, be fogja látni, hogy miért történt a népek letelepedése e vagy ama helyen; miért szolgál egy bizonyos hely útul az átvonuló hadseregnek, miért vívtak egy ugyanazon a helyen többször döntő csatát, miért vette a kereskedelem ezt vagy amazt az útat. Épen így fel tudja fogni, hogy a hegyek és folyók elválasztják egymástól az embereket; hogy a városok a folyók, a kikötők az öblök mellett támadnak (Green: «A short geography of the British Islands» bevezetésében).

E szerint ez a tudomány magában egyesíti az összes tudományokat, mihelyest kellő tapintattal tanítják. Szemere Bertalan görögországi utazásában el van ragadtatva azon szoros összeköttetéstől, mely a görög nép földe s műveltsége között van, s arra a következtetésre jut, hogy azoknak, kik valamely ország földrajzát

tanítják, be kellene utazniok azon országot. E befolyásnak hódol Chateaubriand is (Itinéraire de Paris à Jérusalem), midőn így szól: «Az éghajlat kisebb vagy nagyobb befolyással van a népek izlésére. Görögországban például minden kellemes, minden enyhe; nyugalom jellemzi a természetet valamint a régiek iratait. Könnyen felfogható, hogy a Parthénon építője hol vette szerencsés proportióját; miért oly mesterkéletlen, nyugodt, egyszerű valamely szobormű, miután láttuk a tiszta derült eget, Athén, Korinth és Jonia bájos vidékeit.» Az előbbi állítás az államférfiúé, az utóbbi a költőé. Mind a mellett mégis annyira egybehangzó, hogy kivonható belőle az abszolut igazság, az t. i., hogy a népek élete szoros kapcsolatban áll földjükkel. A népeknek nemcsak anyagi, hanem szellemi életük is egészen azon földnek befolyása alatt áll, melyet hazájuknak neveznek.

Ezen eszmék felfogására a leánygyermek ép oly képes mint a fiúgyermek, csak a földrajz tanítása legyen tapintatos. A földrajznak vázát részint térképen, részint kisebb földrajzi kézi könyvek alapján kell tanítani, de óvakodni kell azon hibától, melybe a nevelőnők oly gyakran bele esnek. Bámúlva hallgattam nevelő koromban egy tíz éves leányka vizsgálatát, ki egész pontosan tudta Amerika szélességének, hosszúságának számadatait, apróra, a mint csak német kézi könyvekben található, előszámlálta a partvonal részeit, legnagyobb részét számadatokkal megtoldva, s több ilyen borzasztó dolgokat; mind a mellett s méltán szánalom lett a nevelőnő jutalma, meg is érdemelte; mert nem az adathalmazban áll a földrajz feladata, hanem azon viszony kimutatásában, mely a föld és ember között van. Ő a vázat gondolta lényegnek s érte megkínozta kis tanítványát, talán örökre el is ijesztette a földrajz tanulásától.

A leánygyermek tanításánál, a tanítványnak tulajdonképen nem szabad észrevennie, hogy valamely szaktudományt tanúl, mivel a tudomány pedánssága kételyeket támaszt benne s nehézségével visszaijesztheti. Volt alkalmam leánygyermeket látni, ki irtózott a földrajztól s panaszkodott, hogy az milyen nehéz; ellenben ha megkérdeztem tőle, hogy mi van feladva, oly pontosan beszámolt vele, hogy ő már akkor tudta leczkéjét s csak a pedánsság tette őt bizal-

matlanná. Ugyan e gyermekkel később annyira vittem, hogy földrajzi találós játékot játszott. Pl. a magyar medencze egyes részeit vázlat után rögtön felismerte, sőt hasonló feladatokra maga is vállalkozott. Mikor így játszva, indirekte megtanítjuk a gyermekkel a földrajz vázát, a felsőbb osztályokban már elkezdődhetik a szorosabb földrajzi tanítás. A mintaszerű földrajzi tanítást a nőtanítók átalánosabb, kevésbbé egyoldalú képzése jobban megengedi, mint a középiskolák tanárainál, hol a szigorú szakszerűség a nyelvészt grammatizálásra, a történészt politizálásra kényszeríti. A nőtanító vagy összes humán, vagy az összes reáltárgyakkal foglalkozik; mint humán tárgyak tanítója az olvasmányok alapján mindig szem előtt tarthatja a földrajz etnografiai s történelmi tényezőit; mint a reáltárgyak tanítója a matematikai s fizikai földrajzot támogathatja; az az alkalma van, hogy indirekte a gyermekek földrajzi ismeretét bővítse s kellő magaslatra emelje.

A földrajznak, mint az öszes tudományokat felölelő tudománynak köre különben is nagyon tág; a földrajz körében beszélhetünk szép tájképekről, e tájképek közül kiválaszthatja a tanító a legtipikusabb képeket, melyek egyes vidékekre jellemzők. Tovább időzhet azon részeknél, melyek valamely műveltebb vagy érdekesebb nép történetének színhelyűl szolgáltak. Igy lelket önt tárgyába s a mellett hogy tanúlságos, gyönyörködtető is lesz. Csakis a földrajzi tényezők számbavételével lehet a történelmi fejlődésben helyes következtetésre jutni, mint ezt bámulatra méltóan megmutatta Chateaubriand (Voyage en Amerique). Ő 1791 és 1792-ben útazta be az indiánok lakta területet, személyesen beszélt Washingtonnal, kit érdekesen hasonlít össze Napoleonnal. Említett műve végén foglalkozik az Egyesült-Államok tényleges állapotával, különösen a népesség szaporodásával s (meghalt 1848-ban) arra a következtetésre jut, hogy az Egyesült Államok népessége 1880-ban ötven millióra fog emelkedni. E helyes következtetés oly bámulatos eredmény, melyhez ő csak is helyes földrajzi alapon jutott.

Épen azért a földrajzi tanítónak mi sem ajánlatosabb, mint hogy ily klasszikus földrajzi művek olvasásával foglalkozzék, a melyekben a közvetlenség a lángész felfogásával párosúlt; Szemere

fentebb idézett javaslata sok ok miatt keresztül vihetetlen, ellenben ily úton a közvetlenségnek igen magas foka érhető el.

A történeti földrajznál különösen nehézségre bukkanhat a tanító akkor, mikor földrajzi s politikai fogalmakat kell megkülönböztetni. Igy az ókori földrajzban előfordúlnak pl. a görögországi területek, mint Attika, Bœotia stb. Nagyon tévednénk, ha ezeket azonosítanók pl. az osztrák örökös tartományokkal. Amott ugyanis a fentebbi elnevezések tisztán földrajzi fogalmak, mert tudjuk, hogy a görög államszervezet a városok körén túl nem emelkedett, azért ilyen földrajzi területeken többször épen ellentétes érdekű városokkal is találkozunk, mint Boiotiában Thebæ és Platæa. A görögök, még Epaminondas és Pelopidas korában sem emelkedtek a nagyobb földrajzi terűleteket összekötő állam fogalmáig, Epaminondast épen ez teszi nagygyá, hogy legalább egy szövetséges állam alapításán fáradozik, ezért alkotja Arkadiában Megalopolist. Csak a rómaiak részéről fenyegető veszedelem érleli oda az ætoli s achâji szövetséget, hogy államalapításon gondolkoznak, de czéljukat elérni nem sikerűl. Itáliában a középkoron át épen abban áll a hanyatlás, hogy földrajzi fogalommá sülyed, s beszélhetünk Ivrea határgrófság, Friaul, Toscana, Spoleto stb. herczegségekről, de Itáliáról, magyarosan Olaszországról mint egységes államról nem beszélhetünk.

Ezen szempontok figyelembe vétele nagyon elősegíti a helyes földrajzi tanítást, s a nőtanítók finom tapintatuknál fogva ez úton csakhamar föllelhetik a leghelyesebb módszert a földrajz tanításában.

Arad. Laukó Albert.

ÖTVENÉVES TANÍTÓNŐI JUBILEUM.

A budapesti állami polgári iskolai tanítónőképző intézet nagy terme november 19-én ünnepies szint öltött, s tömve-tele lett Zirzen Jankának, az intézet igazgatójának 50 éves tanítónői és 20 éves igazgatói jubileumára egybesereglett, díszes ünneplő közönséggel. Az intézet tanári testülete igazgatója iránt érzett ragaszkodását és tiszteletét azzal akarta ez évforduló alkalmával kifejezni, hogy igazgatója tiszteletére házi ünnepet rendezett s meghivta arra az intézet közvetlen fölöttes hatóságát, s a testvér intézetek igazgatóit. Az általános szeretet és tisztelet, mely Zirzen Jankát minden oldalról körülveszi, nem engedte, hogy az ünnepély a tanári testület által tervezett szerény keretben maradjon. Az ünnepélyre megjelentek nagy száma s az önkényt jelentkező tisztelgő küldöttségek részvétele okozá, hogy az ünnepély csaknem országos jellegűvé vált, mely azonban az ilyenféle ünnepélyektől épen a szeretetnek az egészet átlengő szelleme által különbözött.

Az ünnepélyen jelen voltak: a vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviseletében: dr. Verédy Károly, főv. királyi tanfelügyelő, az igazgatótanács részéről dr. Vécsey Tamás, Hanzély János, Galgóczy Károly, tokaji Nagy Lajos. (A legrégibb igazgatótanácsos dr. Ballagi Mór, unokája kanyaróban levén, nem mehetett be az intézetbe, de tiszteletét és örömét kifejezendő eljött a kapuig, s fel alá járt az épület előtt az ünnepély folyama alatt.) — Jelen voltak továbbá Kralowánszky Istvánné és gr. Pálffy Lipótné a gazdasszonyok egyletének képviseletében, Tóth József, Herrich Károlyné és Hampelné Pulszky Póli a M. Dorothea egylet képviseletében; Dusóczky Károlyné, Radó Vilmos, Karkis István mint a budai tanítónő-képző intézet, Gyertyánffy István, dr. Kiss Áron, dr. Pavetits Mihály mint a budai «Pedagogium» küldöttei; Szente József, Nagy László, dr. Bánóczy József, Lederer Ábrahám, mint a tanítóképző int. tanárok egyesületének képviselői; képviselőket küldtek még a különböző fővárosi tanító-egyesületek is. Az ünnepelt tisztelői és jó barátai közül megjelentek: Szász Károly nejével, Csiky Kálmán nejével, Stieber Vincze terézvárosi plébános, Szabó Károly, György Aladár, Réthy Lajos stb. Sokan jelentek meg a volt tanítványok közül

is, u. m. Lázárné Kasztner Janka Kolozsvárról, Orsetti Emilia Győrből, Marsits Rozin Temesvárról, Wollmann Elma és Pottyondy Irma Pozsonyból, Tóbiásné Nagy Mariska Kassáról, Spéry Stefánia Ungvárról, Szarvassy Margit Kecskemétről, Fürthné Érsekujvárról, Kiss Ida Lőcséről stb. Legtöbben voltak természetesen a budapestiek; ott voltak a budapesti tanítványok közül az áll. felsőbb leányiskola tanítónői élükön Berecz Antal igazgatóval, s még számosan, kiknek hosszú sorát kellemesen zárta be az intézeti növendékek fehérbe öltözött serege.

Az ünnepet Péterffy Sándor, mint elnök, nyitotta meg s felszólítására egy küldöttség ment az ünnepeltért, a ki nem sokára a jelenlévők lelkes éljenzése között jelent meg a teremben. Az ünnepély a növendékek karénekével kezdődött, melynek elhangzása után Verédy Károly tanfelügyelő üdvözölte az ünnepeltet az igazgatótanács nevében s egyúttal átadta neki gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszternek következő iratát:

«Fogadja a nevelői pályán való működése ötvenedik évének megünneplése alkalmából teljes elismerésemet, melyet annál nagyobb örömmel és készséggel fejezek ki nagyságodnak, mert ez ünnep alkalmat szolgáltat nekem megemlékezni azon érdemekről, melyeket hosszú tanítónői és igazgatónői tevékenysége ideje alatt a hazai nőnevelés és tanítónő-képzés körül szerzett. Kívánom, hogy azon boldogító önérzetet, a melylyel nagyságod a lefolyt 50 évre visszatekinthet, teljes testi, lelki erővel még sokáig élvezze s jelenlegi magasztos hivatásában áldásos működését még számos évekig folytathassa.»

Ezután az ünnepet rendező tanári testület nevében Komáromy Lajos lépett elő, a következő, munkásságát és érdemeit méltató beszédet intézve az ünnepelthez:

Mélyen tisztelt Nagysád! Szeretve tisztelt Igazgatónk! Ma, midőn a tanítói és nevelői pályán való országos hatású működésének 50-ik évfordulóját Isten kegyelméből megérte: nekem jutott a szerencse, hogy ez ünnepies órában kifejezést adjak a Nagyságod vezetése alatti intézetek tanári kara érzelmeinek; hogy a magam és tanártársaim nevében, a kik legközvetetlenebb szemlélői lehettünk közhasznú működésének, kifejezzem ez alkalommal Nagyságod iránti igaz tiszteletünket, hódolatunkat és őszinte szerencsekívánatainkat.

Hosszú életet élni már magában is szép és Istennek különös kegyelme ... Még szebb évek hosszú sorát, a testi és szellemi erők teljes birtokában, folytonos közhasznú munkával élni át. — De legszebb, a mi csak halandó embernek osztályrészül juthat; legboldogítóbb, a mire nemes kebel vágyódhatik: évek hosszú sorát *sikeres és mindig szélesebb körű s nagyobb hatású munkával* tölthetni el.

És Nagyságodnak Istentől ez az áldás, és saját törekvése is hozzájárulván, ez az önszerzette boldogság jutott osztályrészül.

Mert pályafutása, melyen ma 50 évvel tekintünk visszafelé, nem oly hosszú útvonal, mely egyhangú síkságon jelző pontok nélkül nyúlik vissza a távolba s látatlanul enyészik el a messzeségben ... Oh nem! Ennek a pályának hosszú vonalát számos kiemelkedő pont jelzi, melyek országszerte magukra vonják a távolról szemlélők figyelmét is; a közelről szemlélőkben pedig, impozáns voltuknál fogva, a tisztelet, elismerés és hála érzelmét ébresztik föl az iránt, ki e hosszú pályán annyi kimagasló emlékjel hátrahagyásával haladt előre.

Ott áll a messze távolban az első, még szerény emlékjel: Nagyságodnak egy egri leánynevelő intézetben való nevelősködése; midőn az apai gyámol nélkül maradt 16—17 éves leányka, *a lelkében már akkor nyilatkozó erős akarattal*, működési tért foglal el a társadalomban és komoly munkához lát önfentartása czéljából és embertársainak javára. — Ezt követi mindjárt három, viszonylag még szintén egyszer emlékjel: Nagyságodnak három előkelő család körében, a Madarassy, Eördögh és Steinitzer család gyermekeinek nevelésében szerzett erdemei; s e több mint 20 évi működés szép sikerét mutatja az, hogy e családok gyermekei közül Nagyságodnak nem egy derék növendéke foglalt el később kiváló helyet a magyar társadalomban.

Azonban ez évek munkája s a csendes magányban folytatott önképzés csak előkészítő volt — Nagyságodnak a nyilvános pályán való működésére. A hatvanas évek vége felé nemzetünk ismét kezébe vehette saját sorsának intézését, s ekkor sok felé nyílt tér hazánkban a tehetségeknek, működési kör a munkára hivatottaknak. Midőn a felejthetetlen emlékű, nemes szívű *Eötvös József* báró megérte egyik leghőbben ápolt «eszméjének diadalát» s megalkotta 1868-ban a népoktatási törvényt; midőn ő a magyar nép műveltsége színvonalát egyrészt az előbb elhanyagolt leánynevelés fejlesztése által czélozta emelni: választása Nagyságodra esett, hogy Nagyságod kezébe tegye le a leánynevelési reformtervek gyakorlati megvalósításának vezetését ... Épen ma ünnepeljük annak is *20-ik évfordulóját*, hogy Nagyságod Eötvös báró meghívása folytán elfoglalta állását Magyarország első állami tanítónőképző intézetében, Budán, mint annak az intézetnek igazgatója.

S itt következnek már a Nagyságod pályafutásának azok az emlékjelei, melyek messze kimagaslanak s melyek országos fontosságúak. Az elemi és polgári iskolai tanítónőképző intézetek s ezek gyakorló iskoláinak kifejlesztése, az ipartanítónőképzés megvalósítása s ezzel kapcsolatban a női kézimunka-oktatás módszerének javítása, továbbá a benlakással egybekötött leánynevelő intézet s a nemzeti kulturánk szempontjából is oly fontos nevelőnő-képző

intézet szervezése — — mind egy-egy országra szóló emlékjel a Nagyságod utóbbi 20 évi pályafutásán.

Mi, kik e működésének legalább egy részét már közvetetlenül szemlélhettük, mi tudjuk, mily nehéz s gyakran egy nő erejét meghaladni látszó munka volt ez az úttörés munkája, — de aztán gazdag is volt eredményekben. A Nagyságod megalkotta minták után az ország különböző városaiban felállított hasonló intézetek biztosabban haladhatnak most már előre a megtört úton. — A most említett intézetekhez a formát jó részt mások adták ugyan meg; de életet, lelket, Nagyságod lehelt beléjök szervező képességével, a magyar nemzeti kultura iránti élénk lelkesedésével, páratlan tapintatával és ‚mindenekfölött' *melegen érző jó szívével*. És Nagyságod épen eme tulajdonságában rejlik a titka összes működése sikereinek; közelebbről annak, hogy e vezetése alatt álló, több ágra oszló intézetnek nagyszámú és különböző elemekből álló tanári testületét mindig összhangzó, egyetértő munkára tudta buzdítani; másrészt, hogy a gondjaira bizott növendékeket oly benső kapcsokkal tudta magához csatolni, melyek egyedül képesek a nevelés sikereit biztosítani.

Igen . . . Nagyságod e 20 évi munkájával nemcsak intézeteket szervezett és vezetett, hanem embereket is nevelt. Nevelt nagyszámú mívelt nőt a társadalomnak, nevelt mintegy 1000 tanítónőt a hazai nőnevelésnek. Hatása ezek működésében megsokszorozódik s a szó teljes értelmében országossá leszen!

Úgy hogy ha visszatekintünk Nagyságod eddigi pályafutására s működésének ott felállított emlékjeleit, az emlékjelek magasságát egyesítve képzeljük: azokból egy magas oszlop emelkedik föl, mely egy eszme magaslatát közelíti meg; s ez eszme: a magyar társadalmi élet szebbé, csinosabbá, nemesebbé tétele. Mert ha igaz az, hogy állami reformokat férfiak terveznek és hajtanak végre: kétségtelenül áll az is, hogy a társadalmi reform eszközlése első sorban a mívelt nők szaporodó számától s közös tevékenységétől várható.

. . . Ezek az eddigi hivatalos pályán kiemelkedő emlékjelek. De nagyszámú hivatalos teendői mellett mindig tudott még időt szakítani a társadalmi téren való működésre is. A jótékony egyesületekben való tevékenységét itt most nem részletezem; jótékonyságának csak azokat a műveit említem fel, melyeknek ez intézet körében mi is igen gyakran tanúi voltunk. Hány szegény, vagy árva leány ügyét fogta fel; keresett s igen sokszor adott a magáéból számukra segélyt, hogy tanulásukat s keresetre képesítésüket lehetővé tegye! Azt hiszem, ezek eddigi működésének ha nem is a legnagyobbszerű, de *legszebb* emlékei.

És Nagyságod, pályájának e sok emlékjelét mind a saját erejével állította fel. Saját erejével küzdötte fel magát a köztisztelet és becsülés magas polczára. — Közhasznú életével példát adott a ma-

gyar nőknek s megmutatta, mire képes egy nő, ha nem rejti el Istentől nyert talentumait; ha fölülemelkedve a mindennapiság körén, magasabb czélokat tüz maga elé s azokat *erős akarattal* elérni törekszik.

Élvezze még Nagyságod igen sokáig közhasznú, sikeres működésének jutalmát: a köz-elismerést, s a mi ennél tán édesebb: saját lelkének boldogító önérzetét; azt a lelki békét és derült kedélyt, mely szeméből kisugárzik! Nyúljék még hosszúra közhasznú pályafutása! Szaporítsa még sokáig az emlékjeleket, melyeket pályafutásán eddigelé felállított!

Minket pedig, a vezetése alatt álló intézetek tanári testületének tagjait, tartson meg továbbra is eddig mindig tapasztalt jó indulatában!

Komáromy beszédének elhangzása után Lázárné Kasztner Janka üdvözölte a szeretett tanítónőt a volt tanítványok nevében; üdvözlő beszédét a következőkben közöljük:

Mélyen tisztelt Nagyság! Egy közös érzelem, a tisztelet és szeretet érzelme egyesíté ma körében hazánk tanítónőit, kik megtudtuk, hogy ma Zirzen Jankának, a magyar tanítónők szeretett vezérének 50 éves tanítónői örömnapja van! — Mily nagy, mily tiszteletreméltó idő ez egy ember életében! De mily lélekemelő visszapillantani egy oly életre, melyből 50 év a szeretet munkájának, az emberiség boldogításának volt szentelve! És mily édes tudat az nekünk, tanítónőknek, hogy ezen ötven évi értékes munkásságból húsz évet a mi javunkra fordított, a mi boldogságunknak szentelt!

Még gyermek volt maga is, alig 16 éves, midőn a nevelés munkáját megkezdé. És már ezen korban lelkének minden örömét, ifjú élete minden erejét és reményét e szent ügynek szentelé. Az életnek nem volt olyan kecsegtető csábja, mely választott útjáról letéríthette volna! — A gyermekvilág boldogítása, a gyermeki szív kutatása alkotta ifjú korának nemes feladatát! — És miután az élet iskolája nagygyá nevelte lelkét, megaczélozta jellemét, magasabb munkakör után vágyott tevékeny lelke, eszmékben gazdag szelleme — és a bölcs gondviselés kezeibe helyezé hazai nőnevelésünk szent ügyét!

Ma tiz éve annak, hogy itt, e helyen, szerencsés voltam Nagyságodat azon ötszázra menő kis csapat nevében üdvözölni, kik hazánk első tanítónőképző intézetének tiz évi fennállása alatt, Nagyságod bölcs vezetése mellett nyerték kiképeztetésüket. Ma tiz éve annak, hogy a szeretet áldott körébe vonzott bennünket, volt tanítványait, kik első szárnypróbálgatásaink sikerétől boldogítva, hálánkat óhajtánk leróni forrón szeretett igazgatónőnknek és ama nagy szellem emlékének, ki 1869. november hó 19-én Nagyságod kezeire bízta a hazai tanítónőképzés úttörő nehéz munkáját! —

Azóta ismét tíz év gördült le életünk fonalán! — És az a kis csapat, kit tíz év előtt a gyermeki ragaszkodás és az ifjú eszmék támaszra vágyó érzete vonzott nagy lelkéhez — ma számra megsokszorozódva, az élet iskolájában megérlelt szellemmel áll ismét színe előtt! Eljövénk, hogy kijelentsük, miszerint ma is osztatlan szívvel, csorbítatlan hálaérzelemmel ragaszkodunk szeretett vezérünkhez, és hogy biztosítsuk őt, miszerint az élet minden viszontagságaiban híven megőriztük azt a kincset, melyet tőle örökségképen nyerénk: a lángoló hazaszeretetet és hivatásunk iránti lelkesült odaadást!

A mai nap azonban nemcsak hű tanítványainak örömnapja. Az egész országban visszhangra talál ez ünnep, mert Nagyságod nevéhez fűződik nemzeti nőnevelésünk jelene! Húsz évi működésének sikere hirdeti, hogy hű kezekbe tette le közoktatásunk első nagy vezére a hazai nőnevelés szent ügyét, és hogy valódi mesterre talált Nagyságodban ama másik nagy szellem, ki Eötvös örökébe lépve, világműveltséggel és óriási szellemi erővel dolgozott nemzetünk művelődésének nagy munkáján!

A mai napon lelkesülten gondolunk vissza első sorban a hazai tanítónőképzés multjára. Húsz éve annak, hogy egy kis csoport ifjú leány gyűlt össze kevés előképzettséggel és nagy tájékozatlansággal a választott életpályát illetőleg, egy egyszerű külsejű nő körül, nem is sejtve feladatukat, sem azt a munkaanyagot, melynek feldolgozása reájuk várakozott! De elég volt egy rövidke együttlét e jóságos lénynyel és ő lelkének egész melegét, kötelességérzetének teljes erejét és eszméinek messze kiható intencióit lelkünkbe önté! Mi megértettük őt, és rajongó szeretettel kisértük minden lépését! — Féltékenyek valánk minden perczre, mely tőle távol tartott, mert éreztük azon hatás szükségét, melyet az ő lénye reánk gyakorolt! — És ő nem a tudomány megemészthetetlen sokaságával készített elő életpályánkra, hanem a lelki műveltségnek ama magasabb színvonalára emelte szellemünket, a honnan önbelátással fogtuk fel kötelességeinket: a haza, a társadalom és a család iránt! — Egész életünkre kiható tudásvágyat, lelkesültséget hivatásunk és szeretetet az emberiség iránt öntött ő lelkünkbe! — És azon egyszerű jóságos lény, azon szellemi hatalom Nagyságod volt! — E kis csoporttal vette kezdetét a hazai tanítónőképzés nagy munkája!

És ime ma ezerekre megy a magyar tanítónők száma! Közoktatásunk fejlődésének rövid élete alatt hazánk tanítónői tiszteltté tudták tenni állásukat és a közbizalmat a társadalom minden rétegében kivívták maguknak! És e vívmány azon elveknek köszönhető, melyeket Nagyságod bölcs vezetése alatt elsajátítottak. Nagyságod büszkén tekinthet a magyar tanítónők nagy seregére, mert soraikban önmagához méltó munkatársakat talál!

Az elemi és felsőbb női oktatás terén elismeréssel működnek tanítónőink, mert hivatásukat jól felfogva, nemcsak alapos ismere-

teket nyujtanak, hanem az ifjú női nemzedék lelkében a hazaszeretet lángját melengetve, a vallási és családi érzület erényeit ápolva — nevelnek és oktatnak. A családok bizalommal bocsátják szentélyükbe a magyar nevelőnőket, kik mindenoldalú készültséggel nevelik a magasabb körök gyermekeit és ezen családokban őrei és ápolói a magyar nemzeti geniusznak!

A lefolyt húsz év alatt nem egyszer mérkőzött hazai nőnevelésünk a külföld legmiveltebb államainak hasonló intézményeivel és a versenyt mindenkor dicsőséggel megállotta! — És ezt a haladást első sorban Nagyságodnak köszöni a haza!

Azonban vezérlő, tevékeny szelleme nem elégszik meg az elért csodás eredménynyel. Folyvást alkot, rendez, tökéletesít! Mélyre látó nemes lelke megérezte a tanítónők közszükségét és megalkotta számukra az «*Otthont*». E nemes intézmény, mely a magyar nemzet által bálványozott fenséges család legnemesebb sarjának védnöksége alatt áll, van hivatva a magyar tanítónők közt szolidaritást hozni létre, közszellemet teremteni, a nevelés tudomány újabb vívmányait közkincscsé tenni és a szükségben szenvedő tanítónőknek mentő jobbot nyújtani!

Ily nagy horderejü és sokoldalú tevékenysége által méltán kiérdemelte Nagyságod nemzete hálaját, Felséges Királyunk legkegyelmesebb elismerését és e haza legjobbjainak igaz tiszteletét.

De e dicskoszorú mellett legyen kedves előtte hű tanítványainak, a magyar tanítónőknek osztatlan szeretete és tisztelete, kik nem szünnek meg Nagyságodtól tanulni, példáján lelkesülni és nagy lelkéből melegséget meríteni!

A magyar tanítónők nevében kérem a szeretet Istenét, hogy Nagyságodat tanügyünk jövőjének, a hazának és önmagunknak még igen sokáig boldogan éltesse!

Az ünnepélynek egyik szép mozzanata volt az, midőn Sárcsevics Betti átnyújtotta az ünnepelt tanítványai által összegyűjtött 2000 frtot, a mely a «Mária Dorothea» egyesület javára mint «Zirzen Janka alapítvány» fog átadatni.

Ezt követte Gyertyánffy Istvánnak üdvözlő beszéde, melyet a budai tanító-képző intézet, az országos tanszermuzeum és tanítóképző intézeti tanárok országos egyesülete nevében mondott. Ez üdvözlethez csatlakozott a budai tanítónő képző intézet üdvözlete is, a melynek külön nyilvánításáról ezen intézet küldöttsége az ünnepelt gyengélkedésére való tekintettel a rendező bizottság kérelmére lemondott. Az intézet növendékeinek az ünnepelt igazgatónő iránt való meleg ragaszkodást Fodor Erzsébet tolmácsolta. A «fővárosi tanítótestületek» részéről Jenny József, a «népnevelők budapesti egyesülete» részéről Vajdaffy Gusztáv és a «budai tanító egyesület» részéről Almássy üdvözölték az ünnepeltet. A Mária-Dorothea egyesület és az országos tanítói árvaház egyesület üdvkivánatát Tóth

József tanfelügyelő, az Eötvös-alap gyűjtő bizottságának kivánságait pedig Lakits Vendel fejezte ki, végre *Saffáry Irma* a M. Dorothea egylet a tanító-női szakosztályának üdvözletét, jó kivánságait tolmácsolta.

Impozans módon fejezte be az ünnepélyt *Szász Károlynak* a szülők nevében meghatott hangon előadott és meghatottságot keltő következő rögtönzött szép beszéde:

Nagyságos Igazgatónő! Míg Nagyságodat a nevelés és tanügy terén való működésének ötvenedik évfordulóján minden oldalról annyi melegséggel üdvözlik s érdemeit e téren oly méltán ünneplik, különösen kiemelve az utóbbi húsz év alatt a tanítónők képzésében kifejtett munkásságát s szerzett páratlan érdemeit, — úgy tetszik nekem, hogy Nagyságod áldásos működésének egyik oldaláról szinte megfeledkeznek, vagy legalább nem emelik ki, nem méltányolják azt eléggé. S én, a kinek Nagyságodat s különösen a nevelőnői pályán való nemes működését már régebben, még ez utóbbi húsz évi nyilvános működésének megkezdése előtt is szerencsém volt ismerni, e húsz év alatti működését pedig közelebbről és több oldalról megfigyelni alkalmam nyilt, — úgy érzem, hogy Nagyságod iránt még egy nyilt elismeréssel s egy nagy köszönettel, az elmondott igazságok s teljesen megérdemelt köszönetek után is tartozunk.

Mert Nagyságod, élete s nevelői működése nagyobb részét, családoknál mint leánykák nevelője töltötte — nyilvános működésének húsz éve alatt, nem csak tanítónőket és nevelőnőket nevelt, hanem nagyszámú családok leánykáit a képezdék mellett fenálló gyakorló iskolákban — s a képezdék tulajdonképeni növendékei mellett ezeknek is oktatójuk, nevelőjük, anyjok tudott lenni. Midőn azért, a már százakra s százakra menő gyakorló iskolai növendékek szülői nevében — nem ugyan megbizásukból, de mint e szerencsés szülők egyike — ez ünnepélyen felszólalni bátorkodtam, tettem ezt abban a meggyőződésben, hogy Nagyságod e részben szerzett páratlan érdemeit teljesen méltányolni nem a közoktatásügyi hatóságok, nem a szorosan vett tanférfiak s tanügyi körök — hanem magok a hálára kötelezett szülők vannak leginkább hivatva is, kötelezve is.

Mert Nagyságod e téren, az elemi és polgári iskolai növendék leánykákkal való bánása által, a közoktatás és nevelés legszebb, de egyszersmind legnehezebb feladatát valóban páratlan sikerrel oldotta, sőt annak eszményét valósitotta meg. S e feladat: összhangba hozni az iskolát és a családot, melyek egymással sokszor csaknem ellenséges állást foglalnak el s ellensúlyozzák vagy épen lerontják egymás hatását. Nagyságod a mi gyermekeinknek, az ideiglenesen elhagyott otthon helyett második, valódi otthont tudott teremteni az iskolában; leánykáink itt egymásban testvéreket, Nagyságodban szerető s gondos édes anyát találtak; az édes otthont,

az anyai szeretet melegét sohasem nélkülözték ; s ez a másik otthon, melyet itt találtak, mégsem feledtette el velök az igazi otthont, sem attól szíveiket el nem idegenítette. Sőt Nagyságod véghez tudta vinni velök azt a csudát, hogy az iskolából örömrepeső szívvel mentek mindig haza — s otthonról ép oly örömrepeső szívvel siettek vissza ide — szintén haza, e másik szintoly kedves otthonba. Nem a kényeztetés, vagy kedveskedő engedékenység kétes becsű, sőt veszélyes maszlagával ejtette meg s vitte foglyul e gyönge szíveket, hanem a szeretettel alkalmazott szigorral, mely feddésben is ritkán — büntetésben tán soha sem nyilvánult, de a mely nek elég volt egy szemrehányó vagy fájdalmas tekintet, hogy azt a félelmet gerjeszsze a gyönge szívekben : jaj, ha megharagítottam, vagy megszomorítottam, jaj ha szeretetét elveszítettem ! Mert, szentségtörés nélkül merem e felelmet az igazi istenfélelemhez hasonlítani, mely nem a sujtoló Isten haragjától, nem a büntetéstől való rettegésben, hanem a szerető mennyei atya megbántásának a félelmében áll.

Ezt tette Nagyságod a mi leányainkkal. Azért van, hogy azok ma is, évek mulva is, mint haza — úgy vágynak, úgy sietnek ide, a hol oly boldogok voltak életök legszebb éveiben, mikor az érzelmek fejlődni s kinyilni kezdenek mint a bimbajából fesledező virág. Boldogok, hogy két otthont, két anyai szívet ismertek meg e fogékony korukban ; mert boldog és jó csak az lehet, a ki gyermek és serdülő korában a szeretet melegét élvezhette.

Ezért áldják Nagyságodat a mi gyermekeink — még ha asszonyok, ha anyák lesznek is ; ezért áldjuk, ezért magasztaljuk mi szülők is, a kiknek gyermekeit úgy szerette mintha magáéi volnának, s úgy megszerettette velök magát — a nelkül, hogy tőlünk elidegenítette, vagy azok birtokában velünk versenyezni akart, minket attól megfosztott volna.

S legyen azért az elismerés Nagyságod működése iránt bármily nagy és általános, legmélyebb és legmelegebb még is az a hála marad, melylyel Nagyságodnak azok a szerencsés szülők örömmel adóznak, kiknek nevében én, elérzékenyüléstől rebegő hangon kérem az egek urát, hogy Nagyságodat éltesse, áldja meg !

Szász Károly beszéde után újra felhangzott az intézeti növendékek énekkara, fokozva a meghatottság igaz indulatát a jelenlevők szivében. Majd Zirzen Janka mondott egy pár köszönő szót az őt ért kitüntetésért, s ezzel az ünnep véget ért.

*

Azt hiszszük, hogy a sokak előtt feledhetetlen ünnepélyről szóló ismertetésünket nem fejezhetjük be méltóbban, mint ha ide igtatjuk az ünnepeltnek Sárcsevits Betti árvaházi igazgatónőhöz, a «Zirzen» alapot gyűjtő bizottság elnökéhez intézett köszönő levelét.

Kedves Bettim! Midőn az elmúlt napokban a jó akarat és szeretet érdememen felül jutalmazott és kitüntetett: tanítványaim szeretetének és ragaszkodásának kifejezése kettős örömmel töltötte el szivemet. Éreztem azt a legtisztább örömet, mely akkor tölti el lelkünket, mikor a hála és szeretet igaz nyilvánításával találkozunk, s örömet éreztem a szeretet nyilvánításának ama nemes módja fölött, melylyel engem megtiszteltek, melylyel alkalmat nyujtottak arra, hogy egy munkaképtelen szegény tanítónőnek nyomorát az én nevemben enyhítse a Mária Dorothea egyesület. A megemlékezésnek e szép módja, melylyel egyszer már kitüntettek, nem csak a benne rejlő megtiszteltetés és az általa kifejezést nyert szeretet miatt esik jól lelkemnek, hanem azért is, mert általa ismét bizonyságát adták tanítványaim annak, hogy hivatásukhoz méltóan közczélokért lelkesedni, egymás javáért áldozni tudnak. A magyar tanítónők szép jövőjének záloga ez előttem. Mivel e szép czélú adakozásban részt vett minden egyes tanítványomnak — bár mélyen érzem — köszönetemet egyenként kifejeznem nem lehet, Kegyedhez fordulok, ki a gyűjtés fáradságos munkáját magára vállalni szives volt s szives őszinte szeretettel köszönöm meg valamennyi helyett Kegyednek szeretetünknek és ragaszkodásuknak tanusítását. Köszönetem nyilvánításaként felajánlok a magam részéről is az alapítvány czéljaira 500 frtot; s beleegyezésükkel felajánlom a tanítványaim segélyezésére «Janka alapítvány» czímén rendelkezésemre bocsátott, de fel nem használt, kétizben névnapom alkalmával gyűjtött s ez idő szerint a kamatokkal együtt 400 frtra növekedett összegeket.

Midőn ezt Kegyednek, mint a gyűjtő bizottság elnökének tudomására juttatom, mindnyájuk iránt érzett forró köszönetem ismétlésével vagyok igaz szeretettel.

Budapest, 1889 november hóban

Zirzen Janka.

*

Az örömnek, a szeretetnek, a hálának az ünnepély alkalmával felhangzó kitörései elnémultak; de az érzések, melyek e hangokat ajkainkra csalták élnek még s mindig is fognak élni szíveinkben; mert ez az 50 éves tanítónői jubileum valójában a szeretet ünnepe volt: a szeretet hódolata a szeretet iránt. Adja az Isten, hogy az a szeretet, mely ez alkalommal a tanítónői intézmény iránt nyilvánult, hazai nőnevelés ügyünk javára váljék!

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A tanítónők Otthonában Zirzen Janka tanítványai által létesített örökalapítványra 2160 frt gyült be s a kiadások nyomtatványokra, bélyegekre 60 frtot tettek. A gyűjtőbizottság nagyon sok volt tanítványnak tartózkodási helyét nem tudta meg s felszólítást nekik nem küldhetett. Ezért a nyilvánosság útján tudatja azokkal, kik az adakozásra felhívást nem kaptak, de szívesen adakoznának a nemes czélra, hogy Sártsevits Betti a gazdasszonyok árvaházának igazgatója (Damjanich-utcza 31) ezután is, míg a 4000 frt be nem gyűlik, elfogadja az e czélra beérkező adományokat.

A gyűjtőbizottság takarékpénztári könyvecske alakjában a következő alapító levéllel adta át a M. Dorothea egyesületnek a begyült összeget:

Zirzen Janka hálás tanítványai szeretett tanítónőjük iránt érzett tiszteletüknek és ragaszkodásuknak kifejezést akarván adni, az ő 50 éves tanítónői munkásságának örömére maguk között gyűjtést rendeztek egy a tanítónők otthonában létesítendő *Zirzen Janka* nevét viselő örökalapítványra.

A gyűjtés eredményképen befolyt 2000, azaz kétezer forintot, a következő feltételek mellett ajánlják fel és adják át a «tanítónők Otthonát» fentartó «Mária Dorothea egyesületnek».

1. A kétezer frt tőkésítendő s mindaddig kamataival együtt érintetlenül hagyandó, míg az alapítványi összeg a kamatokkal, vagy az esetleg később e czélra adományozott összegekkel együtt 4000 frtra nem növekedik.

2. Ha az alapítványi összeg a 4000 frtot elérte, úgy annak kamatai mindenkor Zirzen Janka valamely munkaképtelenné vált vagy szerencsétlenség által sujtott, volt tanítványának felsegélésére fordíttassék.

3. A felsegélés első sorban az otthonban való eltartásban állhat, de nyujtható esetleg évi segély, vagy egyszersmindenkorra adott segély alakjában is.

4. Ha a 2. pont alatt jelzett egyén nem jelentkezik segélyre, a kamatok más munkaképtelen tanítónőnek eltartására fordítandók.

5. Az alapítványi hely vagy segély odaitélésénél első sorban Zirzen Janka ajánlata dönt. Későbbi években a budapesti állami polgári iskolai tanítónőképző intézet tanári testülete által az intézet volt növendékei közül ajánlott tanítónők részesüljenek előnyben.

6. Ha a nevezett intézet beszüntettetnék, vagy jogát gyakorolni nem kívánná, az alapítványi hely odaitélése egészen a «M. Dorothea« egyesület választmányának jogává lesz; a választmány azonban tartozik a fentebbi pontokban kikötött elsőségi jogokra tekintettel lenni.

Ezen alapító levelet Zirzen Janka tanítványai nevében kiadták és aláírták:

Budapesten, 1880. november 19-én.

(Következik vagy 50 aláírás a jelenvolt tanítványok részéről.)

*

Neveléstörténeti adatok. Karacs Teréznek, a veterán tanítónőnek hozzánk beküldött «visszaemlékezései»-ből közöljük a következő érdekes, a főváros 50 év előtti tanügyi állapotaira világot vető adatokat.

«Ötven-hatvan év előtt még a haza fővárosa sem dicsekedhetett nagyobb leánytanodákkal s ezen tekintetben a vidéki városok sem voltak gazdagabbak. *Debreczen* ugyan már 1824-ben akart volna leányiskolát alapítani, s a helvét egyházközség meg is hivatta *Márton József* bécsi tanárt, ki jelenlétemben közlé nejével a felszólítást (én 1824—25-ben szülőim jó barátjánál — Mártonéknál — Bécsben időztem); de a kedves «Márton mama» így felelt:

— «Ugyan, férjem! hogy hagynánk itt *Bécset* — *Debreczenért*? Nem jobb alkalom van-e itt gyermekeinket neveltetni?» (*Öt* leányuk s *két* fiuk volt; a legnagyobb leány 19 éves, a legkisebb leány 3 éves.) — Debreczen később megválasztá *Steinakker* német lelkészt, ki — emlékem szerint — csakhamar lelkészi állással cserélé fel ujra nevelői állását.

1825 táján a pesti evangelikus egyház nyitott tanodát nagyobb leányok számára; a vezető tanár benne *Steinweeg* volt, a Nőképzőegylet nagyszerű nevelőintézete mostani igazgatónőjének: *Janisné* urnőnek édes atyja.

Budapesten ezen század elején nevezetesebb leányneveldék voltak: *Folnecsics*-nak, *Veningerné*-nek, *Mayerfiné*-nak, br. *Gerambné*-nak és *Csáfori-Tóth Teréznek*.

Különben az ország legtöbb részében a *zárdák* neveltek; de ezen elzárt nevelést sokan nem vették igénybe, mivel a zárdák a növendékek elfogadásában válogattak és elég sokba került a bentlakók nevelése. Hogy

minden zárdában az a szokás volt-e, mint a budapesti angol szerzetesnőknél? — azt nem tudom; de midőn egyszer (megbizatás következtében) értesíttetnem kelle magamat: találkozván a fejedelem-asszonynyal, a jeles nő igen nyájasan fogadott, de előre tudatá, hogy intézeti szabály szerint — csak *nemes születésűt* vehet fel bentlakó növendékül; nyomtatott programmot adott, mely — emlékem szerint — *évi fizetés tekintetében meghaladta a 400 pengő forintot*, s ez ezelőtt 46 évvel volt. Meglehet, a távolabbi zárdák olcsóbbak és kevésbé válogatók voltak.

Ezen század első tizedeiben még nem lévén nevelőnőket képző intézetek: a tanítónőket, kik leginkább a *kézi munkát* tanították, a tanítók nejei képviselték, vagy azoknak felnőtt leányaik; a fővárosban legalább ez rendszeres volt. Szülőim háza az Ősz-utczában lévén (most Szentkirályi-utcza), én az ősz-utczai iskola tanítójának nejénél: *Schmidtné* asszonyánál tanúltam kézi munkát; 1819-ben külön bejáró lévén, fizettem havonkint *30 garast*, mely mostani pénzben 60 krajczárt tesz. Schmidtné áldott, jó nő volt; 3 hó alatt egész pipere nőimunka-tudományomat bevégeztem nála (a 70 év előtti minta-szalagom és varrásom még most is megvan). Ugyanazon helyen áll még most is az ősz utczai tanoda, hol azon időben sem a tanító, sem a tanonczok nem tudtak többet magyarul, mint a «Mi Atyánkot»; még azt is hibásan tudták felmondani.

A főváros nevelés-ügyeit intéző urak ama régi időkben nem sokat törődtek azzal, vajjon tanítói képzettséggel bir-e a megválasztandó? Az öreg *Schmidt* halála után — *fia* választatott utódául, ki egész életében *vaskereskedő* volt, — feltételül szabatván elébe, hogy oly leányt vegyen nőül, ki elvállalja a leánykákat kézi-munkában oktatni. Az ifju pár boldogan élt és tanítgatták a *százon felül való* fiu- és leánytanulókat. Az ifju *Schmidt* korán elhalt; ekkor pályázat kihirdettetett; de nem ajánlat, nem képesítettség által volt a hivatal elnyerhető, hanem a hivatal azon pályázónak igértetett, a melyik az *özvegy tetszését* kivívja s a kihez az *nőül* megy; mert az iskolaszék a tanítónővel mindig meg volt elégedve és annak jövőjét biztosítani is akarta. — Hallomásom után *30 pályázott* a hivatalra s *mindannyi megkérte az özvegyet*. Ő már a pályázat kihirdetésekor is tiltakozott s a kérőket egyenként elutasítá; ezek közül az egyik szemrehányást tett — megróván, hogy ha először férjhez mehetett tanítóhoz: miért mellőzi azt most!?

— «Én először *Schmidthez*, nem a *tanítóhoz* mentem nőül; — felelé a nő; — ő szeretetből vett el, nem azért, hogy érettem *hivatalt* kapjon!»

A nő ezután folyamodott, hogy neveztessék ki munka-tanítónőül valamelyik öreg tanító mellé. Kérése meghallgattatván: a *rombach-utczai*

öreg tanító segédje lett, hol én őt többször meglátogattam. Még annyit róla, hogy később a nagyhírű *Moyer homeopata öreg orvos neje lett.*

Hosszadalmas lennék, ha egyenként vázolnám e század elején létezett fővárosi iskolák képét és a tanítók sorsát. Mint érdekesebb dolgot megjegyzem azonban, hogy a tanítók kevés jövedelmöket azzal is szaporíták, hogy *esténként a színházban mint zenészek működtek és temetéseknél a koporsót zenével kísértek.* Hajdan ez szokásban volt.

Vidéki utaimban is — ha tehettem — meglátogattam az iskolákat, azaz: a leányiskolákat. 1840-ben — Máramarosban — *Szigethen* időzvén: a helvét egyházközség leányiskolájának tanszemléjére hivattam meg. *Gáspár György* volt a tanító. Elragadtatással gyönyörködtem a tanonczok értelmes haladásán és nem késtem a «Pesti Hirlap»-ba (a Kossuth L. által szerkesztettbe) ismertetést írni ezen jeles iskoláról. Ezen pár sorom figyelembe vétetvén: *Gáspár György* lett azon évben megjutalmazva a reform. egyházkerület által. Azon időben a jobb tanítókat a ref. egyházkerületek jutalmazták.

*

«**Emlékezés a miskolczi felsőbb leánytanoda csecsemő korára**» czímmel ugyancsak Karacs Teréz tollából a «*Protestáns egyházi és iskolai lap*» is érdekes neveléstörténeti adatokat közöl. Kiemeljük ezek közül a következőket: az intézet megnyitásakor Karacs Teréznek, az intézet vezértanítójának 1846-ban 240 ezüst frt évi díj, és minden növendék után 10 ezüst frt évi tandíj igértetett. Ezenkívül kapott 70 ezüst frtot bebútorozásra (az első évben) és szálláspénz fejében 62 frt 20 krt. Ez összegekből az első évben 885 frt jövedelem folyt be, mely jövedelemmel szemben 590 frt hivatalos kiadása volt Karacsnak: szállásra, segédek fizetésére, fára, bútorozásra és tisztogatásra. Ezen kiadások levonása után házi költségre 295 frt maradt s ebből Karacsnak saját magán kívül még négy segédtanítónőjét is kellett élelmeznie. Bizony vajmi keveset fordíthatott ily formán jövedelméből saját személyére. Mind a mellett az iskola gyorsan virágzásnak indult; első évben már 64 növendéke volt s a 13 év alatt, míg Karacs vezette, több mint 800 leányka nyert benne oktatást. Felszámítva azokat az összegeket, melyeket Karacs Teréz a ref. egyház pénztárába beiratási díjak s az alaptőke növelésére a szülők részéről beszedett összegek czímén befizetett, az iskola az egyházközségnek 11 év alatt nem került többe 1803, azaz évenként 163—164 frtnál. Pedig a szülők sem voltak túlságosan megterhelve tandíjjal, mert összes fizetményeik 4 frt 16 krt tettek havonként. Ma a legegyszerűbb polgári leányiskola fentartása 4—5000 frtba kerül évenként!

*

A polgári iskolai tanítónők fizetése kérdésében szólal fel a «Felső nép- és polgáriskolai közlöny» nov. 15-iki számában Breger Adél ujvidéki tanítónő. Felszólalására Vécsey István vidéki választmányi tagnak a fizetések rendezése tárgyában a «Felső nép- és polgáriskolai tanítók orsz. egyesülete« elé terjesztett indítványa szolgáltatott alapot, melyben az indítványozó a fizetések rendezése esetére a tanítónőknek kisebb fizetést hoz javaslatba, mint a tanítóknak, azzal okolván meg indítványát, hogy a tanítónők «zongorában s az idegen nyelvekben való óraadással segíthetnek magukon s ha férjhez mennek, férjüknek is levén keresete, jobban eltarthatják családjukat, mint a férfiak». Breger Adél nem tartja az indítványt méltányosnak, mivel a tanítónőt oklevele ugyanazon munkakörre képesíti, az oklevél megszerzése ugyanannyi idejébe és fáradságába kerül, ugyanannyi, sőt sokszor még több heti órán tanít s a tanításon kívül naponként 1—2 órán iskolai felügyelettel, a növendékek nevelésével foglalkozik. Ezek s hasonló érvek elmondása után maga a következő indítványnyal áll elő: «Szerintem csak egy esetben volna joga a férfi-tanítónak a nőtanítóénál magasabb fizetést kívánni, akkor t. i., ha családot alapít, vagyis midőn a házasélet kötelékeibe lép; addig azonban sértés, mondhatni igazságtalanság volna a tanító és a tanítónő fizetése között különbséget tenni. A mint a polgáriskolai tanító megnősül, bár melyik díjazási osztályban legyen is, emeltessék fizetése háztartási pótlék címén 200—300 frttal. Úgy segítve leend a bajon, a család megélhetne; s ez még erkölcsi tekintetben is előnyös volna, miután a tanárok fiatalabb korukban s mellékérdek nélkül határoznák el magukat a házas életre.»

*

A «Mária Dorothea» egylet folyó november 24-én tartott választmányi ülése a szokott érdeklődés mellett folyt le. Herich Károlyné, alelnök, elnöklete alatt több mint harmincz választmányi tag volt jelen, kik élénk eszmecsere után több fontos dologban hoztak határozatot.

Az egyesület vagyona a legutóbbi választmányi ülés óta (szeptember 22-én) csaknem teljes 4000 frttal gyarapodott, mely összeg felerészben Zirzen Jankának, az Andrássy-úti tanítónő-képezde igazgatójának, jubileuma alkalmával Zirzen Janka alapítvány czímen folyt be. A vagyongyarapodás másik főtényezője a kisdednevelési kiállításból befolyt 1448·08 frt tiszta jövedelem, melylyel Herich Károlyné, volt kiállítási irodaigazgató, számolt el. — A választmány Herich Károlynénak buzgó és odaadó munkásságáért az egyesület nevében ezuttal is hálás köszönetet mondott. Alapítóul újabban belépett Janich Józsefné 50 frttal, Bernáth Béla 50 frttal. Nagyobb gyűjtések voltak még: a kolozsmegyei egyház-megye 50 frt, Székácsné gyűjtése 50 frt és a kolozsvári tanítónőké-

pezde 100 frt. Tekintettel arra, hogy az egyesület által felállított otthon már tényleg megnyilt, a választmány egy Herich Károlyné, György Aladár, Falk Zsigmond és Zirzen Jankából álló szűkebb körű bizottságot azzal bizott meg, hogy az egyesület vagyonának kezelését illetőleg irányelveket állapítson meg és az erre vonatkozó javaslatot a választmány elé terjeszsze. Hampelné Pulszky Polixéna, az «Otthon» felügyelő bizottságának elnöke, jelentést tett az Otthonról, melynek értelmében az «Otthon»-nak jelenleg két fizető és egy ingyenes lakója van s a mult hetekben három szálló vendége volt. Hampelnénak a házirendre vonatkozó némi újításait, melyeket a gyakorlati alkalmazás közben felmerült hiányok tettek szükségessé, a választmány egyhangulag elfogadta. A felügyelő bizottság tagjaivá lettek Bernáth Béláné, Odor Emilia, Héder Sándorné, Kuhn Gyuláné. Felolvastatott Verédy Károly, főv. kir. tanfelügyelő úr átirata, mely szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltósága az egyesület 5. §. 5. pontjának alapján dr. Morlin Emil, kebelbeli titkárt nevezte ki miniszteri biztosúl. — Az államtól kért 4000 frtos örökalapítványt egyelőre nem kapja meg az egyesület, a városnál azonban reménye lehet arra, hogy ha a tőkét egyelőre nem is, de a két alapítvány kamatjának megfelelő 600 frtnyi évi segélyt elnyerheti. Elhatározták, hogy az «Anyák könyvtára» című vállalatot, melyre nézve a mult választmányi ülésen lovag Falk Zsigmond oly nagylelkű ajánlatot tett, nem egy íves füzetekben indítják meg, hanem a felolvasásokat csoportosítani fogják. Tergina Gyula a czemétei szanatóriumra vonatkozó jelentésének kapcsán a választmány Tergina szives közvetítésével felkéri a Péchy Zsigmond alispán elnöklete alatt Eperjesen létrejött helyi bizottságot, mely eddig a szanatórium építését vezette, hogy a szanatórium bebútorozását illetőleg egy körülbelől 500 frtig terjedő költségvetést terjeszszen a választmány elé. Dr. Glaser Marczelt egyhangúlag megválasztják az «Otthon» házi orvosának. Örvendetes tudomásul veszi a választmány dr. Faragó Gyula jelentését a franczia kormány részéről adományozott kisdednevelési s egészségügyi nyomtatványokról. Az elnök jelentését, mely szerint Zirzen Jankát, az Andrásy-úti tanítónőképezde ünnepelt igazgatónőjét, jubileuma alkalmával az egyesület nevében Tóth József alelnök, a szakosztály nevében pedig Saffáry Irma választmányi tag üdvözölte, helyeslőleg veszi tudomásul a választmány.

*

A Mária Dorothea egyesület tanítónői szakosztálya november hó 17-n tartotta második értekezletét, melynek a szokásostól elütő, ünnepies szinezetet adott Zirzen Jankának, a magyar tanítónők vezérének

két nappal később tartott 50 éves tanítónői jubileuma; ugyanis Saláry Irma e gyűlésen fölolvasta ebből az alkalomból összeállított s a nőnevelés utolsó 20 évének történetét tárgyazó értekezését. Zirzen Janka nevével annyira összefügg a nőnevelés utolsó 20 évének története, hogy midőn erről szólunk, nem hallgathatjuk el legkitartóbb s a legnagyobb eredményeket fölmutató munkásának nevét sem, s mikor Zirzen Jankát ünnepeljük, egyúttal a nőnevelés előrehaladásán érzett örömünket s a jövőjében vetett bizodalmunkat is kifejezzük.

A jelesül és igaz lelkesedéssel írt értekezés mély hatással volt a jelenlevőkre, kik egyhangúlag elhatározták, hogy a tanítónői szakosztály képviseltesse magát Zirzen Janka jubileumán s fejezze ki előtte tiszteletét s a szakosztály érdekében kifejtett munkásságáért érzett háláját. Ez érzelmek tolmácsolására a jelenvoltak Saláry Irmát kérték fel.

*

A leányok felsőbb oktatásában alkalmazandó módszerek élénk és érdekes vitákra adtak alkalmat a párisi kiállítás alkalmával tartott nevelésügyi kongresszuson. E viták eredményeit összegezve tünteti fel az «Egyetemes közoktatásügyi szemle» nov. 15-iki számában dr. Fináczy Ernő párisi levele. Midőn itt az érdekes levélre utaljuk olvasóinkat, kiemeljük belőle a *mathemathikára* vonatkozó szakaszt főkép azért, mert nálunk is e tárgy tanítása képezi leggyakrabban a vita tárgyát. Az arithmetika tanítása — úgymond a levél — vita tárgyát nem képezte. Ellenben több felszólalásra adot alkalmat az a kérdés, hogy az *algebra* elemeit kell-e a lányokkal megtanultatni. Végre is abban állapodott meg a kongresszus, hogy az algebrát nem önmagáért, hanem az arithmetikai igazságok könnyebb megérhetése czéljából is okvetlenül tanítani kell. Az algebra teljes elhagyása, mondotta helyesen M. Darboux, arra vezetne, hogy a puszta okoskodások rendkívül hosszúra nyúlnának; «egy kis algebra igen gyakran a legbonyolultabb okoskodásokat feleslegessé teszi és azonfelül nagy szolgálatokat tehet fiizkai tudományok tanulásánál is.» A kongresszus összessége kinyilatkoztatta, hogy az elemi algebra «comme moyen de généralisation et simplification», a geometria pedig mint «gymnastique et moyen de discipline pour esprit» továbbra is fentartandók a leány-középiskolákban. — Levelét a következő, minket tanítónőket közvetlenül érdeklő megjegyzéssel zárja Fináczy úr: «.... nem írhatom le a részletes vitát, melyet a hölgyek ékesszólása tesz érdekessé. Sajátszerű benyomást tesz reánk, kik ily jelenetekhez nem szoktunk, mikor látjuk egymásután felkelni a kongresszus női tagjait, s látjuk őket a szó teljes hatalmával, kellő tárgyilagossággal és elismerésre méltó tudomány-

nyal felfegyverkezve álláspontjukat kifejteni, vitatkozni, okoskodni, sőt — néha győzedelmeskedni is!»

*

A magánoktatás és a mulatságok káros befolyása az iskolás leányokra. Ez a thema foglalkoztatta a felsőbb leányiskolák ügyében *Osnabrückben* tartott tartományi tanítógyűlést. Az értekezleten élénk vita fejlődött ki, melyben több felsőbb leányiskolai igazgató és nehány tanítónő is részt vett. A tanulságos felszólalások után következő határozatokban állapodtak meg:

«1. A magánzeneoktatást nem szabad oly terjedelemben űzni, hogy a növendéknek ideje és ereje ne maradjon az iskolai feladatok végzésére. Naponta két óránál több idő zongoragyakorlásra nem fordítható. 2. A táncz-tanulásnak a leánykák 12-ik életéve előtt van helye vagy később — az iskola bevégzése után, de a leánykák csak maguk között, nem a fiúkkal együtt tanuljanak. 3. A leánykáknak a társas mulatságokban való részvételét lehetőleg korlátozni és egyszerűsíteni kell. 4. A szinházlátogatás csak ritkán engedhető meg s akkor is csupán az iskolai oktatás és erkölcsi képzés tekintetében becses drámákra szorítkozzék. 5. A tanítási órák alól csak szükség esetén vagy ritka családi ünnepek alkalmával nyerjenek felmentést a tanítványok. 6. A leánykáknak a házon kívül való magaviselete szigorú ellenőrzés alatt álljon; a család különösen őrködjék a leányka járása-kelése fölött.» (Zeitschrift für weibliche Bildung.)

IRODALOM.

Ifjúsági irodalmunk néhány újabb terméke.

1. KÉPES ABC. Magyar gyermekkönyv. Első olvasás-gyakorlat. Mondókák, versikék, mesék, dalok 4—6 éves gyermekek számára. Nagy 4-edr. 1—34 lap vastag velinpapirból. Ára díszes, erős kötésben 2 frt. Budapest, kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár).

2. MULATSÁGRA ÜT AZ ÓRA. *Csengeri János* verseivel. — H. M. Bennet rajzaival. Kis 4-edr. 1—32 lap. Ára csinos kötésben 2 frt. Budapest. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása (Hoffmann és Molnár).

3. KICSI BABÁK PICZI VERSESKÖNYVE. Képekkel. Kis 4 edr. 1—18 lap. Kötve 80 kr. Budapest. Hoffmann és Molnár kiadása.

4. KARÁCSONYFA. Felállította *Benedek Elek*. Kis 4-edr. 1—26 lap. Díszes kötésben ára 1 frt 50 kr. Budapest. Singer és Wolfner könyvkereskedése.

5. FORGÓ BÁCSI KÉPES KÖNYVE, 24 finom színezett képpel. Nagy 4-edr. 1—34 lap. Kötve 2 frt 40 kr. Budapest. Singer és Wolfner kiadása.

6. PILLANGÓK. Gyermekversek. Írta *Pósa Lajos*. 4-edr. 1—24 lap. Csinosan kötve 1 frt 20 kr. Singer és Wolfner kiadása.

Örülhet a magyar gyermekvilág! Oly sok szép és jó képes könyv jelent meg újabban számukra, a mennyi így egy csoportban talán még egy évben sem. A pedagógus meg, szemlét tartva fölöttük, örömmel látja, hogy a magyar gyermek- és ifjúsági irodalom egyre helyesebb irányban fejlődik. Nem csak az üzlet dolga már ez az irodalmi ág, hanem jónevű írók és pedagógusok veszik kezükbe a tollat s ámbicziával dolgoznak ezen az oly fontos téren. Képes könyveik a *nemzeti* nevelés istápjai akarnak lenni: az olvasmányokban a népies, a nemzeti elem az uralkodó; népdalaink és népies gyermekverseink rhythmusa cseng a versekben; az írók igazi magyarosan s a gyermek egyszerű nyelvén igyekeznek a gyermekekhez szólni; az olvasmányok tartalma majdnem mind csak hazai viszonyokra vonatkozik; leereszkedik a gyermek ószének fejlettségéhez s bennök és általok az író nemcsak mulattatni, hanem egyszersmind oktatni, észt és szivet képezni, ízlészt fejleszteni, nevelni is akar.

És a képek? Ezek még nem hazai termények, de legnagyobb részt a nyugoti nagy nemzetek irodalmából úgy vannak összeválogatva, hogy az idegenszerűség nem igen látszik rajtuk. És mind, de különösen az 1—3., és 6. számmal jelzett könyvecskék képei, a szinezett és nem szinezett képek, jó rajzolóktól erednek s gyermekvilágunkban a finom ízlés terjesztésére igen jó szolgálatot fognak tenni.

A föntebbiek, természetesen nem általánosan, hanem csak az itt följegyzett könyvekről értendők. Lássunk már róluk és belőlük külön egyet-mást.

A *Képes ABC*, mint előre is gondolható, nem iskolai, hanem házi oktatásra való. Ezt a könyvet egy magát megnevezni nem akaró jeles pedagogusunk szerkesztette, a ki bár nagyobb növendékeket tanít, de a kicsinyekkel is szeret és tud foglalkozni. Ez ABC-ben mind a felvett anyag, mind annak logikus berendezése a Herbart-féle pedagógia emberére vall. A nagy betűk ismertetésével kezdi. Minden lapon van egy, vagy két szines és 8—10 czentiméter magas nagy betű, mellette képek és versek, melyek az illető betűre útalnak. Pl. *B*-nél bárány, *C*-nél csillag tehén, *R*-nél ez a vers:

Ritka buza, ritka rozs:
Ritka leány takaros.
Répa, retek, mogyoró:
Ritkán rikkant a rigó.

Ezeket a verseket, természetesen, a nagyobbak olvassák el a gyermek előtt, a ki aztán ezekről is visszaemlékszik a betűkre. De itt zavaró az, hogy az illusztrácziók nem eredetiek. Így pl. a *B*-re rá van függesztve egy fútató (angolúl *b*ellows), de a magyar szöveg erről aztán nem szól. A *C*-nél ott van egy tehén (*c*awle), az *E*-nél tojások (*e*gg) s a magyar szövegben ily verssel kellett a dolgon segíteni:

*E*rdő szélén fa,
Fa ágán fészek,
Fészekben tojás;
Mi is lenne más?

Az *M* begyakorlására jól van alkalmazva ez a dal: Még azt mondja a torma: Minden leány egyforma stb.

Ezután következik az olvasás nagy betűkkel. A betűk fisiologiai rendben, a beszélő szervek fejlődése sorrendjében elhelyezve: legelől az ajak-, azután a fog-, azután a torokhangok stb. Következik: az olvasás kis betűkkel; itt és a nagy betűkkel való olvasásnál is leginkább egyes szavak, mondat alig egy pár. Ezután a «mondókák, versikék» 25 szakaszban; nagyobbára közmondások, csengő-bongó gyermekversek, népköltemények, vagy egyes részletei. A fogalmak tervszerű sorozatban: Isten; az emberi test részei; egészség; jó erkölcs; egyes erények; úr és szolga; földmívelő; katona stb.

Példák az «egészség» szakaszából:

Kelletlen ott a kincs,
A hol egészség nincs.

A ki sok mézet nyal
Az keserűt is fal.

Bibor, bársony, vendégség:
Jobb egy napi egészség.

Kinek szükön elesége,
Csak annak van egészsége.

Ezek jók. De az összest tekintve, jobban meg kellett volna őket válogatni. Sokhoz bizony bő magyarázat kell, s még akkor sem értheti meg a 4—6 éves gyermek.

Tíz jól megválasztott mese, némelyik prózában, másik versben s tíz «vers» fejezi be ez ABC-és könyvet, mely tisztán pedagógiai tekintetben is figyelmet érdemel.

*

Csengeri Jánostól már előbb is olvastunk csinos gyermekverseket; a «*Mulatságra üt az órá*»-val ismét megmutatta, hogy egyike ez irodalmi ág leghivatottabb mívelőinek. Verseiben, melyek a gyermeki szív-

hez szólnak, nemcsak a magyaros nyelv, hang és rhythmus van meg, hanem az erkölcsi tartalom is. Nem egy helyt nép- és műköltészetünk egy-egy szép kifejezését kellemesen szövi be verseibe, vagy rhythmusukat veszi alapúl. Pl. a «Sokat akar a szarka» című vers így kezdődik:

A *hullámzó Balaton*nak partján
Játszik egy kis fiú meg egy kis lány.
A fövényből követ szedegetnek,
S falnak rakják, erős épületnek.
Meglásd, mondá a fiú a lánynak,
Ezen át a hullámok se járnak.
S elhiszi a fiúnak a kis lány;
Nagy váruk van a Balaton partján.

«A kis muzsikások» kezdete meg: «Ez a kis furulya *Szomoru fűz ága*», stb. Másutt meg az «igazi lovat» «*Csalogatják csemegével*» a gyermekek. Az «Esteledik» című versecskében az anya így szól gyermekéhez:

Kilenczre jár az óra már,
Vetve ágyad melegen,
Kis kacsódat összetéve
Imádkozzál gyermekem!

Nem állhatom meg, hogy «Az eltévedt bárányka» című verset, mely a «Julia szép leány» kezdetére emlékeztet, mutatóúl itt egészben ne idézzem.

Elindult egy lányka
Búzavirág-szedni,
A búzamezőben
Koszorúba kötni.

A mint szedi, meglát
Egy szép kis báránykát,
Bégve bánatában
Bolyongni magában.

Te, szegény kis jószág,
— Szólt s ölébe vette —
Hova tévedtél te
Anyádtól ily messze?

Láttam én a többi
Bárányt ott a réten;
Elviszlek én téged
Az anyádhoz szépen.

S elvitte a bárányt,
Félórát is vitte;
Anyját a kis jószág
Mindjárt megismerte.

Odafutott hozzá,
Bégetett vidámon . . .
A kis lány esze sem
Járt már a virágon.

Most már üres kézzel
Indúlt haza fele;
A helyett örömmel
Volt a szíve tele.

*

S a kitünő illusztrácziók mennyire emelik még e versecskék hatását! Ritkán látni könyvekben oly gyönyörű gyermek-arczokat, mint itt a Bennett-éi. A rajzok általában művésziek és kellemesen szinezettek. A *Kleinmichel* rajzain kívül, melyek a Franklin-Társulat egy pár díszes képeskönyvében jelentek meg («Gyermek-élet», «Jó gyermekek könyve»), nem ismerek ezeknél szebb illusztrácziókat efféle könyveinkben. —

8—10 éves gyermekek nagy gyönyörűséggel és haszonnal olvashatják e kedves könyvet.

A «*Kicsi Babák*» képei is szépek, s a versek, melyeket szintén *Csengeri János* írt, vagy válogatott ide a népköltészetből, csinosak. Kis gyermekek, egész fel a 8 évesekig, sok szépet és jót fognak benne találni.

A «*Karácsonyfá*»-nak nemcsak alakja újszerű és csinos, hanem tartalma is becses. A könyvecske felső része, félkör alakjával és czikkczakkos szélével egy karácsonyfa síkbeli képéhez hasonlít, s e képet még teljesebbé teszi a tábla felső lapján levő rajz, mely egy öreg apót, a «Jézuska postását» ábrázolja, nagy fehér szakálával és piros csuklyában, a mint minden jóval és széppel megrakott zöld karácsonyfát czipel a hátán, s még a karjáról is lóg le a sok szép gyermekjáték. Tartalmát néhány vers és jól választott s valószínüleg át is alakított népmese képezi. Az olvasmányok nyelvezete gondos; de a *felültet* szó nem magyaros a *rászed* helyett; a *megehezék* sem jó első személyben; a *játszál* sem *játszszál* helyett. A versek könnyen folyók, hangzatosak, van bennök oktató elem is; de a mi őket különösen jellemzi, az a *közvetetlenség*, és melegség, mely érezteti az olvasóval, hogy ezekben mintegy az «apa mesél» kis gyermekének. E versek szebbek is, tartalmasabbak is, mint Benedek tavaly megjelent «Apa meséi»-ben levők. Kiválóan szép «A persely» s az utolsó kis költemény. Hadd álljon itt az első vers, mely egyszersmind a könyv különös alakját is megmagyarázza:

Fiúk, lányok, örüljetek:
Megérkezett a könyvetek!
Olyan, mint egy karácsonyfa,
Képpel, verssel telenyomva.

Karácsonyfa a külseje,
Kép, versike a belseje . . .
Fiúk, lányok, forgassátok!
Versikéket olvassátok!

No, ilyet még én sem láttam,
Pedig sok várost bejártam:
Karácsonfa körös-körűlt,
De nem az erdőről kerűlt.

Karácsonyfa, karácsonyfa!
Áldott legyen, a ki hozta!
Kis Jézuskát köszöntsétek,
S máskor is hoz könyvet néktek!

Benedektől még sok szép könyvet várhat a gyermekvilág, s *ezt* a 6—9 éves gyermekek bizonyára köszönettel veszik tőle; de még kisebbek is találnak benne maguknak valót.

A *Forgó bácsi* (Ágai) és *Pósa bácsi* könyvei is (5. és 6. sz.) képes könyveink javából valók, s amabban a 8—10, emebben a 6—8 éves gyermekek sok gyönyörűséget fognak találni. Mind a két könyvet az angol *Harding* illusztrációi díszítik, melyekben sok idegenszerű van a magyar gyermekre nézve, s ezt a bajt a magyar tárgyú szövegek sem képesek eléggé elenyésztetni. Egy tengeri képhez pl. balatoni vers van írva, de olyan vitorlás, nagy tengeri hajó nem jár a Balatonon, mint a milyen oda van rajzolva. Az 5. számúból felemlítünk itt egy pár nem egészen magyaros kifejezést: «Kedves mamádnak *kezeit* (e helyett: kezét) csókolom s kérem, *engedjen* (e helyett: ereszszen el, bocsásson el) hozzánk vagy négy hétre». A *valjon* helyett az Akadémia *vajjon*-t ír. — A Pósa bácsi könyvében (6. sz.) jól perdülő s népies zamatú versikék vannak, de nem találjuk meg mindegyikben azt a költői ihletet, melyet a «Szeresd a gyermeket» czímű gyönyörű költemény irójától várnánk.

Komáromy Lajos.

UJ GYERMEKLAP. Ifjusági irodalmunk fejlődésére kétségkivül jó hatású lesz az a gyermeklap, melynek szerkesztésére két jó nevű irónk: *Benedek Elek* és *Pósa Lajos* szövetkezett, kik ezen a téren már eddigelé is nagy érdemeket szereztek maguknak.

E vállalattal csak erősbülni fog az a helyes irányi fjúsági irodalmunkban, mely újabban a magyar nemzeti szellemnek ápolását s a józan pedagógiai elveknek érvényesítését tűzte maga elé célul. A szerkesztők neve kezeskedik róla, hogy e lap irodalmi színvonalon fog állani, közleményei magyaros nyelvezetűek lesznek, s a gyermekek szívéhez fognak szólani s eszük fejlettségéhez alkalmazkodni; úgy hogy e lapban mind a házi, mind az iskolai nevelés jeles segédeszközt nyerend.

Már megjelent belőle a mutatvány-szám, melybe a szerkesztőkön kívül *Mikszáth Kálmán* és *Bársony István* is írtak czikkeket; az illusztrácziók pedig *Vágó Pál*, *Koppay* és *Széchy Gyula* eredeti rajzai után készültek.

A lap, melynek czíme: «Az én Ujságom», minden héten egyszer, kis 4-edrétű 16 lapon fog megjelenni, s ára egy évre 4 frt. Kiadja a *Singer* és *Wolfner* czég.

Hadd álljon itt e lap beköszöntő verse, Pósa Lajos tollából:

Itt van, itt az én ujságom!
Csakhogy itt van, régen várom.
Napkeletről tündér hozta,
Ez aztán a kedves posta!

Tele dallal, tele képpel,
Telistele szép mesékkel.
Mese, mese, tarka szárnyon,
Fogjátok meg, el ne szálljon!

*

VIRÁGOK. Képes könyv jó gyermekek számára. Irta *Pósa Lajos* Kiadja Rigler József Ede gyártelepe Budapesten.

Ez a képes könyv minden izében magyar. Magyarosak a versikéi és meséi, magyar népéletből vett képek ékesítik, melyeket magyar művészek rajzolgattak, metszettek s magyar iparosok szedtek, nyomtak, kötöttek stb. S nem kis örömünkre szolgál látni, hogy a magyar ipar termékeképen ilyen díszes kiállitású könyvvel kedveskedhetünk kicsinyeinknek. Majdnem azt a kifogást lehetne tenni, hogy nagyon is díszes kiállítású a könyv, majdnem minden lapon ékes színes alányomás van, virágocskákból, lepkékből, bogarakból. A színezetlen képek alakjai tőrülmetszett magyarok, magyar ruhában, magyaros foglalkozást űzve. Szóval a nemzeti szellem élesztgetésére, a nemzeti szokások megismerésére értékes és érdekes képek. Nem lehet ugyan a *Bennet*-féle képekkel az izlés és kivitel finomsága tekintetében összehasonlítani, azonban melyik nemzet dicsekedhetik az angolon kívül a Bennet-féle képekhez hasonlókkal? de nekünk kedvesek e képek, mert elevenek, mert jó ismerősök — mert

magyarok! A szines képek nem sikerültek ennyire, azoknál különösen kifogásolhatjuk a finomabb izlés ellenére való arany kereteket; de azért elismeréssel adózunk a kiadónak, hogy áldozatot hozott és kísérletet tett egy egészen magyar képeskönyv létrehozására. Bizonyára el is fog e könyv terjedni a magyar gyermekek között, hisz kedves ismerősük a jó *Pósa bácsi*, kinek már oly sok szellemi élvezetet köszönnek: az írta bele a szebbnél-szebb verseket, meséket. Bele írta még a *kis gömböcz* csudálatos szép történetét is, a melyet kipirult arczczal olvas a nagyobb és lélekzetvétel nélkül hallgat az apró gyermek. — Magyar gyermekek örüljetek, a Jézuska a sok szép között nem is tudott választani s azért hozott sok-sok képes könyvet nektek! S. I.

*

MAGYAR NYELVTAN AZ ELEMI ISKOLÁK II., III. ÉS IV. OSZTALYA SZÁMÁRA. Irta *Komáromy Lajos*. Kiadja Singer és Wolfner. Ára 12—20—20 kr.

Mindazok, kiknek hivatásuknál fogva feladatuk, hogy az elemi iskola 6—10 éves növendékeit magyarúl helyesen írni és fogalmazni megtanítsák, őszinte örömmel fogják üdvözölni ezen most megjelent könyvecskéket, melyek hathatósan fogják a tanítót ezen törekvésében támogatni. Ez a feladat pedig a legfontosabbak egyike, ha meggondoljuk, milyen szükséges mindenkinek, hogy magát anyanyelvén helyesen ki tudja fejezni, s gondolatait helyesírási hibák nélkül le is tudja írni. Ez eredményt pedig csakis úgy érhetjük el, ha kezdettől fogva, mikor a gyermek első betűit kezdi összeillesztgetni szókká, azon vagyunk, hogy ezeket és később a szókat helyesen illesztgesse össze, s fokozatos gyakorlás útján a helyesen írás és fogalmazás szabályai mintegy vérévé váljanak.

És ebben a munkában — melynek következetesnek és tervszerűnek kell lennie — jobb segítséget, sőt bizonyos tekintetben vezetőt nem találhat a tanító, mint egy jó tankönyvet, melynek írója tisztában van úgy a kezdő fogalmazó gyönge oldalaival, mint azon helyesírási törvényekkel, melyek ellen leggyakrabban szoktak véteni nemcsak az elemi iskola, de sok esetben a felsőbb osztályok növendékei is.

Komáromy nyelvtanában mind a két czélt egyidejüleg tartja szem előtt. A helyesírás elsajátítására czélzó példák, feladatok és szabályok közt folyton ott találjuk az önálló fogalmazáshoz vezető lépcsőfokokat, melyek alig észrevehető emelkedésük daczára áthidalják a másolás és egy helyes levél megfogalmazása közt levő nagy távolságot. De bár a két czél a könyvecskékben szorosan egymásba fonódik, mégis külön-külön fogok megemlékezni azon módról, melylyel az író egyiket és a másikat eléri.

A helyesíráshoz szükséges nyelvtani ismeretek közlésénél nem választja külön a mondattani részt a szótanitól, mint a hogy a tanítás ezen első fokánál az nem is volna kivihető. A II. osztály számára írt könyvében egyidejüleg tanulja meg a gyermek, hogy pl. ebben a mondatban: «a reggel hűvös», reggel az alany, és a reggel szót kettőztetett g-vel írjuk, mert erősen hangzik benne a *g*. Mikor megtanulja, hogy «kezdődik az aratás?» ez kérdő mondat, meg kell egyúttal azt is mondani tudnia, hogy a «kezdődik» szónál miért kell az *ő*-re vonásokat tennie? — Mikor

a III. osztály tanulója megismerkedik a mondatbeli tárgygyal, helyhatározóval, egyúttal megtudja, miféle ragok a t, ban, ben, nál, nél, stb. A IV. osztály számára írt kötetben, a mellett, hogy az összetettebb mondatszerkezetekkel megismerkedik a tanuló, igen nagy súly van fektetve a kiejtés és helyesírás közt gyakran előforduló különbségre és arra, hogy a tanuló öntudatosan írjon helyesen olyan szavakat mint maradt, játszott, stb. A könyv írója mindenben az Akadémia szabályait tartja szem előtt, arra is alkalmat nyújt a tanítónak, hogy figyelmeztesse növendékeit, mikor nem kell az igekötőt egybe írni az igével, és még számos oly dologra figyelmezteti, melyek különben — alkalom hiányában — talán elkerülték volna figyelmét.

Ha valamiben nem alkalmazkodhatik a tanító egészen ezen könyvekhez, ez az, hogy egész osztálynál, hol nem csupán tehetséges gyermekekkel van dolga, egyet-mást kénytelen abból elhagyni, Igy pl. a legtöbb 9—10 éves gyermeknek túl nehéz — s így felesleges — annak megértése, hogy pl. *tekintgessen* e helyett van: *tekintgetjen*, *rontsad* e helyett: *rontjad*. Ilyen esetekben — az elemi iskolában — sokszor be kell érnie a tanítónak avval az elemi magyarázattal, hogy pl. «némely ige felszólító módjában *cs* hangzik, de azért *ts*-el írjuk», a mit aztán kellő számú példával begyakoroltat; s meg kell elégednie néha avval is, ha pl. *tekintgessen*-t két s-sel írja — úgy mint írná ezt *lassú* — mert erősen hangzik benne a *s*. Az öntudatos helyesírás, az etymologiai elemzés ilyen eseteknél a felsőbb osztályok dolga.

Az önálló fogalmazás elsajátítására czélzó törekvést is ott találjuk már a II. osztály könyvecskéjében. Első fokozata természetesen a másolás. Ezt követik az előírt kérdésekre irandó válaszok, mely kérdésekben kezdetben bennfoglaltatik a felelet mindenik szava. Ilyen válaszok alakjában később egész elbeszélést ír le — vagy mond el szóval — a tanuló. Majd csak rövid, puszta mondatokban van előírva egy kis elbeszélés, jelen időben, és ezt a növendéknek szükség szerint kibővítve, mint megtörténtet kell elbeszélnie, alkalmas kötőszókkal összekötött mondatokban, ügyelve a megváltoztatandó szünetjelekre. Végre egy újabb lépés az önálló fogalmazás felé, hogy míg pl. az előírt olvasmányban Pali a vigyázatlanságból csinált kárt őszintén bevallja s ezért a bocsánat, sőt jutalom el nem marad: ezt a tanulónak oly módon kell leírnia, mintha Pali eltitkolta volna hibáját, ez más módon derült volna ki, s Pali érzékeny büntetésben részesült volna.

Figyelemreméltó újítás e könyvecskékben az, hogy nagy súlyt fektetnek a levélírás megtanítására is, minek a gyakorlását pedig nem kezdhetjük meg elég korán, tekintve azt, hogy hányszor van arra szüksége már 7—8 éves korától a gyermeknek! Levelet is előbb csak másoltat a könyv írója, miközben a tanítónak alkalma van a külső formát begyakoroltatni; később rövid mondatokban megadja a tárgyat s azokból kell csekély változtatással megírni a levelet. Pl. Károly ír Bélának. K. tegnap hugával szamóczát szedett az erdőben. Tudja, mennyire szereti B. a szamóczát. Küld neki egy kis kosárral. Kéri, fogadja szivesen a küldeményt, s váljék egészségére a gyümölcs. Csókolja kezét B. szüleinek, s minden jót kiván. Aláírás és kelet helye meg van jelölve.

Kiemelendő tulajdonságuk még e könyvecskéknek világos és nagybetüs nyomtatásuk. Valamint az, hogy az előlorduló példák nem egy-

mástól független s így kevés értelemmel bíró mondatok, hanem összefüggő olvasmányokat képeznek, melyek vagy tanulságosak, vagy erkölcs- és szívnemesítő hatásúak. Így például a IV. osztály tanulói Petőfi egyik szép költeményéből (István öcsémhez) keresik ki a különböző fő- és mellékmondatokat.

Terem nem engedi, hogy folytassam e vázlatos ismertetést, melylyel különben csak az volt a czélom, hogy másokat is figyelmeztessek ez ujonnan megjelent jeles könyvecskékre, melyek figyelmes átolvasása arról győzi meg az embert, hogy ha a növendék kellő vezetés mellett végigtanulja ezen három könyv által módszeresen feldolgozott nyelvtani anyagot, okvetetlenül meg kellett tanulnia helyesen beszélni valamint helyesen írni, és önállóan fogalmazni is. B. M.

*

SZÁMTAN A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK ÉS POLGÁRI LEÁNLISKOLÁK SZÁMÁRA. Írta *Suppan Vilmos*, I. füzet az első és második osztály számára. Második javított kiadás.

Alig két éve, hogy e munkának első kiadása napvilágot látott s még nincs is két esztendeje, hogy a vallás- és közoktatás miniszter engedélyezte. — Olyan feltünő jelenség tankönyvirodalmunkban, a melynek okait nem kell fürkésznünk! Folyóiratunk 1887. októberi számában ismertettem e füzetke első kiadását s a mit a könyv jeles tulajdonságairól akkor elmondottam, azt fenntartom most is egy betűig. A második kiadás lényegében nem üt el az elsőtől, beosztása egészen megmaradt, az elméleti részen csak itt-ott történt némi, inkább styláris módosítás, a mi csak javára szolgál e művecskének, mert egyes részeit még világosabbá, meghatározásait biztosabbá, határozottabbá teszi.

A gyakorlati rész — illetve a példatár — egy kissé ki van bővítve új, még pedig nagyon helyesen válogatott példákkal, a mennyiben nem haladják meg a gyermek értelmi fokát, s részint többi tanulmányaik, részint a háztartás köréből levén véve, elég változatosságot nyújtanak s érdeklődést kelthetnek a leánynövendékekben. Egyet-mást el is hagyott szerző a második kiadás rendezésekor, nevezetesen az időszámítás tárgyalásánál ‚A római időszámítás kezdete' czímű szakaszt, a minek kihagyása nem veszteség az új kiadásra nézve s kihagyta az utána illesztett, de sehogy sem odaillő «A munka köréből vett feladatokat». — A tizedes törtek és egész számok helyi értékeit föltüntető tábla a helyek megjelölésével sokkal átnézetesebb, mint az első kiadásban volt. — A helylyelközzel előfordult magyartalanságok az új kiadásban legnagyobbrészt gondosan ki vannak küszöbölve, de azért itt-ott lappang még egy-két: ‚akkor *0 által* pótoljuk'-féle kitétel.

A kiadói értesítés szerint a szerző a mennyire egyéni meggyőződése engedte, gondosan figyelembe vette a tudomására jutott ismertetésekben közölt megjegyzéseket. Úgy tapasztaltam, hogy ez az egyéni meggyőződés nem sokat engedett, a mi — ha meggondoljuk, hogy lényeges dolgokban kifogásokról nem is lehetett szó — nem róható és nem is rovandó föl hibául.

Szóval, a könyv becse a második kiadásában történt változtatásokkal csak emelkedett s remélem, hogy az új kiadás is ugyanolyan álta-

lánosan kedvező fogadtatásban fog részesülni mint az első, s hogy nem ez lesz e művecskének utolsó kiadása. T. I.

*

A pedagógiai irodalom legnevezetesebb ujdonsága kétségtelenül az a nagy terjedelmű neveléstani munka lesz, melynek befejezésén *Felméry Lajos* kiváló pedagógusunk buzgólkodik. Legközelebbi füzetünkben mutatványt fogunk közölni az ép oly érdekes, mint tudományos tekintetben nagyértékű műből, melyre olvasóink figyelmét előre is felhívjuk.

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA EGYESÜLET» VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Huszadik közlemény.)*

A *4411.* sz. íven. Gyüjtő: Tirczka Teréz. Tirczka Clotild 10 kr. Tirczka Emilla 10 kr. Tirczka Klementin 10 kr. Tirczka Antalné 10 kr. Tirczka Károly 10 kr. Dippold Mihály 10 kr. Divits Sándor 10 kr. Láber Clotild 20 kr. Kuluvicz Kornél 20 kr. Zsitvay Béláné 10 kr. Hippmann Géza 10 kr. Knoll Gusztáv 10 kr. Willer Józsefné 20 kr. Willer Magdolna 10 kr. Tóth Istvánné 10 kr. Dávid Bertalanné 10 kr. Szende Adolf 10 kr. Gerdenics Julia 10 kr. Gerdenics Julia 10 kr. *Összesen 2 frt 20 krajczár.*

A *4083.* sz. íven. Gyűjtő: Solymossy Anna. Zsolnay Gabriella 30 kr. Popovics Ernő 10 kr. Czinnerné 15 kr. Mátyás Károlyné 10 kr. Kónya Mari 10 kr. Benedekné 10 kr. Boér Zsuzsika 10 kr. Rimi Rozin 10 kr. Lœw Mátyás 20 kr. N. N. 10 kr. Solymossy Anna 15 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

A *3709.* sz. íven. Némethy Piroska 2 frt. Mányik Mátyásné 2 frt. Dietzel Mária 2 frt. *Összesen 6 frt.*

A *4360.* sz. íven. Jányi Félix 1 frt. Stümpfögger Antónia 50 kr. Stümpfögger Mária 1 frt. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Az *1419.* sz. íven. Gyüjtő: Geszner Olga. Szájbeli Gyula 2 frt. Nagy A. 80 kr. N. N. 20 kr. Kún Vilmos 50 kr. N. N. 30 kr. N. N. 30 kr. Schmidt 10 kr. Smolyan 20 kr. Dr. Berger Miksa 30 kr. Ungár Ármin 20 kr. Heitler Joákim 20 kr. Weiss 10 kr. Hirsch 20 kr. Unger Gusztáv 40 kr. Brüder Rechnitz 30 kr. Lenz 30 kr. Hacker János 40 kr. Weiss 40 kr. Rupprecht Tassilóné 1 frt. Geszner Olga 80 kr. *Összesen 9 frt.*

Az *1422.* sz. íven. Gyüjtő: Lackenbacher Jenny. Pálffy Boldizsár 10 kr. Rosenfeld Josefa 20 kr. Funkenstein Sarolta 10 kr. Meyer 10 kr. Krasser Emanuel 20 kr. Magyarosy 20 kr. Dukász Mór 10 kr. Grünwald 10 kr. Grünwald Ödönné 10 kr. N. N. 10 kr. Spitzer Irén 10 kr. Egy idegen 30 kr. Hacker Zsigmond 10 kr. Heimler 10 kr. N. N. 30 kr. Kohn

* A megelőző közleményeket l. az 1887. évf. VI—VII. f. 323—28., VIII. f. 386—94., IX. f. 449—57., X. f. 498—520., az 1888. évf. I—II. f. 65—80., III. f. 148—60., IV. f. 214—28., V. f. 273—84., VI. f. 339—64., VII. f. 414—424., VIII. f. 474—483., IX—X. f. 530—560. és az 1889. évf. I—II. f. 66—80., III. f. 132—44., IV. f. 193—204., V. f. 257—68.., VI. f. 308—20., VII. f. 365—76., VIII. f. 438—50. és a IX.—X. f. 501—514. lapjain. *Szerk.*

Lujza 10 kr. Róna Kati 10 kr. Szinger Katalin 10 kr. Weisz Hermanné 10 kr. Szőllősi Gáborné 10 kr. Dr. Schwarcz Samu 30 kr. Berger Mari 10 kr. Deutsch Lajosné 20 kr. Löffler Czili 20 kr. N. N. 10 kr. Fleichner Malvin 40 kr. Heller 30 kr. Singer Lőrincz 30 kr. Viola Ödönné 20 kr. Lackenberger 30 kr. Weidlich Gyuláné 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Rosenberg Elek 20 kr. Arnstein 20 kr. Goldstein Regina 10 kr. Steiner Janka 10 kr. Weder Istvánné 10 kr. Ungár Zsigmondné 15 kr. Ermuszt Gézáné 50 kr. G. T. 10 kr. Feldmann Miksa 45 kr. Scheiber Ilon 20 kr. Sz. K. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. G. H. 50 kr. István 10 kr. Deutsch Ferencz 20 kr. Lakenbacher Irén 40 kr. N. N. 30 kr. Lakenbacher Vilma 20 kr. Kozáry Aranka 40 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Gyöngyössy Izabella 20 kr. Schwarczné 10 kr. N. N. 10 kr. Wälder Alajosné 20 kr. Ledofsky Lajosné 20 kr. N. N. 10 kr. Mayer Emma 20 kr. Goldstein Janka 10 kr. Kohn Juli 10 kr. *Összesen 12 frt.*

A *4219.* sz. íven. Gyüjtő: Weiland Mária. Weiland Mária 1 frt. Hartmann Anna 1 frt. N. N. 1 frt. Tóth István 1 frt. Kovács György 1 frt. Szilágyi János 40 kr. Gróf János 10 kr. Szalai Mihály 5 kr. Beke János 10 kr. Hejtmann János 10 kr. Mészáros György 10 kr. Mészáros Mihály 20 kr. Nagy Béláné 1 frt. Harsányi Mihályné 1 frt. Bukovy Antalné 1 frt. Hiesz Dánielné 1 frt. Menák Károlyné 1 frt. N. N. 20 kr. Szegváriné 10 kr. Polácsek 10 kr. Tarrodiné 10 kr. Weszeliné 10 kr. Kalmár Jánosné 10 kr. Szentpétery Istvánné 10 kr. Primász Ferenczné 20 kr. Csemez Pál 50 kr. Haitler István 20 kr. Gödör Mari 20 kr. Fehér Amália 30 kr. Vinzenz Józsefné 30 kr. Shimentsits Ferenczné 30 kr. Neumayer Lajosné 30 kr. Losonczíné 1 frt. Roth Mari 30 kr. Ehmann Gyuláné 1 frt. Mater Jánosné 20 kr. Tomman Andorné 30 kr. Mészáros Mátyás 10 kr. Ferenczy Zsigáné 1 frt. *Összesen 18 frt 5 kr.*

A *3829.* sz. íven. Gyüjtő: Petrák Anna. Petrák Anna 2 frt. *Összesen 2 frt.*

A *7832.* sz. íven. Gyüjtő: Blum Salamon. Blum Salamon 20 kr. N. N. 20 kr. Dr. N. N. 50 kr. Kaufmann Jenő 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *20957.* sz. íven. Gyüjtő: N. Lányi gróf Zichy János. Gróf Zichy János 5 frt. gróf Zichy Jánosné 5 frt. *Összesen 10 frt.*

A *20613.* sz. íven. Nedeczky Flór 5 frt. *Összesen 5 frt.*

Az *5322.* sz. íven. Olgyay Chalupa Ilona 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *15282.* sz. íven. Váry Ágoston 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *16739.* sz. íven. Wécsey József 6 frt. *Összesen 6 frt.*

A *2469.* sz. íven. Hieronymi Károly 5 frt. *Összesen 5 frt.*

A *9113.* sz. íven. Parádi Kálmán 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *3957.* sz. íven. Gyüjtő: Orbán Ferencz. Orbán Ferencz 1 frt. Geöcze Sarolta 50 kr. Olescher Eugénia 1 frt. Vizy Teréz 50 kr. *Összesen 3 frt.*

A *10361.* sz. íven. Gyüjtő: Radnay Bella. A VI. ker. képezde silvesteri mulató tantestülete 2 frt 80 kr. Ballagi Aladár 1 frt. *Összesen 3 frt 80 kr.*

A *4312.* sz. íven. Gyüjtő: Megyery Géza. Megyery Géza 2 frt. Halasi János 1 frt. Remény szövetkezet 1 frt 80 kr. Zoltán Aurél 1 frt. Dr. Heumann Ignácz 1 frt. *Összesen 6 frt 80 kr.*

A *9772.* sz. íven. Vasvári Benő 1 frt. *Összesen 1 frt.*

M. KIR ERZSÉBET
TUD. EGYETEM
KÖNYVTÁRA

A *17681.* sz. íven. Gyüjtő: Demeter Etelka. Gergely Sándor 1 frt. Galambfalviné 30 kr. Demeter Etelka 5 frt. *Összesen 6 frt 30 kr.*

A *15407.* sz. íven. Lampl Ottó 1 frt. Eugenia 50 kr. B. A. 1 frt. Raics Frigyes 1 frt. Raics Frigyesné 50 kr. Eissen Mária 1 frt. Silber 30 kr. Véber 30 kr. Hálay 40 kr. Fleischmann 2 frt. Lampel Hugo 1 frt. *Összesen 9 frt.*

A *16230.* sz. íven. Gróf Wenckheim Frigyesné 100 frt. *Összesen 100 frt.*

A *10332.* sz. íven. Soltész Sándor 40 kr. *Összesen 40 kr.*

A *10266.* sz. iven. Papp Károlyné 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *3959.* sz. íven. Gyüjtő: Oswald János. Győrffy Sándorné 50 kr. Meskó Gizela 50 kr. Oswald János 50 kr. Schlett Ferencz 50 kr. *Összesen 2 frt.*

A *18032.* sz. íven. Paulus Gyula 2 frt. *Összesen 2 frt.*

Az *5511.* sz. íven. Bikky Anna 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *9338.* sz. íven. Sebestyén Dávid 50 kr. *Összesen 50 kr.*

A *16257.* sz. íven. Gyüjtő: Jautner Bernát. Jautner Bernát 1 frt. Szepes-iglói takarék- és hitelintézet 1 frt. Guhr M. 1 frt. Payer 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *937.* sz. íven. Herczeg Odescalchi Gyuláné 50 frt. *Összesen 50 frt.*

A *20960.* sz. íven. Gróf Zichy Ilma *20 frt.*

A *3.* sz. íven. Gyüjtő: Reményfy Róza. Vecsey Lajos 50 kr. Vecsey Lajosné 50 kr. Vecsey Viktor 2 frt. Rochlitz Kamil 1 frt. Balogh Sándor 50 kr. Dr. Hajas József 50 kr. Rosenfeld Salamon 50 kr. Szolnoky Győző 50 kr. Rudaházy Géza 50 kr. Nagel Frigyesné 50 kr. László Sándor 50 kr. Lapovniczky Imre 50 kr. Veres Géza 10 kr. Hágen Sándor 50 kr. Simonffy Antal 50 kr. Beér László 50 kr. Schwarcz Sámuelné 50 kr. Tariczky Endre 50 kr. László Pálné 50 kr. Horovitz Elek 50 kr. Szőllőssy Jánosné 50 kr. Nagy Károly 10 kr. Egy előadás tiszta jövedelme 23 frt 80 kr. *Összesen 36 frt.*

A *7098.* sz. íven. Ács Anna *2 frt.*

A *9466.* sz. íven. Ismeretlen *1 frt.*

A *16007.* sz. íven. Gyüjtő: Pap János. Pap János tanító 50 kr. Pap János jegyző 50 kr. *Összesen 1 frt.*

Az *11638.* sz. íven. Seyderhelm Ernő *2 frt.*

A *16034.* sz. íven. Ritoók Zsigmondné *2 frt.*

A *21306.* sz. íven. Gyüjtő: Vörös Sándor. Vörös Söndor 1 frt. Dr. Szentkirályi Ákos 50 kr. Réti János 50 kr. Dr. Haller Károly 50 kr. Tuba Lajos 1 frt. *Összesen 3 frt 50 kr.*

A *16653.* sz. íven. Szörényi Reischl Elvira *1 frt.*

A *20586.* sz. íven. Gyüjtő: Nagy Károly. Nagy Károly 50 kr. Rácz Farkas 50 kr. Prétia Áron 50 kr. Zelechovszky Mihály 30 kr. Péterffy Kálmán 20 kr. Szapári Mihályné 20 kr. Nagy Ilona 20 kr. Petrascu János 40 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

A *20944.* sz. íven. Gyüjtő: Gr. Wilczek Edéné. Gr. Wilczek Edéné 3 frt. Gr. Wilczek Anna 1 frt. Gr. Wilczek Iphigenia 1 frt. Gr. Wilczek Ede 5 frt. *Összesen 10 frt.*

A *20097.* sz. íven. Gyüjtő: Hauptvogel Alajos. Riga Sanyika 6 kr. Maksiner Sándor 10 kr. Valaki 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N.

10 kr. M. 10 kr. N. N. 50 kr. Valaki 50 kr. Sz. 20 kr. Bognár 10 kr. Gyürky 20 kr. Kovács József 10 kr. H, S. 20 kr. P. J. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. B. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. B. N. 20 kr. Dr. K. 20 kr. N. N. 20 kr. T. V. 20 kr. N. N. 20 kr. T. K. 10 kr. W. K. 10 kr. N. J. 10 kr. A. S. 10 kr. G. S. 20 kr. N. 20 kr. P. S. 20 kr. B. F. 20 kr. D. G. 10 kr. W. 10 kr. F. E. 20 kr. L. 5 kr. R. 39 kr. *Összesen 6 frt 50 kr.*

A *16290.* sz. íven. Nagel Henrikné *1 frt.*

A *17688.* sz. íven. Tiszavidéki hitelintézet 2 frt. Surányi Gedeonné 1 frt. *Összesen 3 frt.*

A *21355.* sz. íven. Gyüjtő: Szepessy Mihály. N. N. 1 frt. Grünhut Soma 1 frt. Reis Mari 1 frt. Berger Ignácz 1 frt. Szepessy Mihály 1 frt. Berthóldy 1 frt. Dienes Gyula 1 frt. *Összesen 7 frt.*

A *11729.* sz. íven. Gyüjtő: Schleifer Petőcz Vinczenczia. Földes Josefa 50 kr. N. N. 50 kr. Schleiferné 1 frt. Szmolik Mátyás 30 kr. Lujza 50 kr. Hauptmann 50 kr. Röttger Teréz 20 kr. M. N. 50 kr. *Összesen 4 forint.*

A *20634.* sz. íven. Világhyné Nitzky Gizela *1 frt.*

A *16605.* sz. fven. Nagy László *3 frt.*

A *4257.* sz. íven. Szabó Aurél *2 frt.*

A *3965.* sz. íven. Paal Ferencz *3 frt.*

A *15477.* sz. íven. Várady Károly *10 frt.*

A *15338.* sz. íven. Bachmayer G. *2 frt.*

A *3731.* sz. íven. Szeniczey Ákos *1 frt.*

A *21358.* sz. íven. Gyüjtő: Vozáb Kálmánné. Vozáb Kálmánné 6 frt. Vozáb Sarolta 4 frt. *Összesen 10 frt.*

A *19651.* sz. íven. Gyüjtő: Csik Gyula. Csik Gyula 1 frt. Csik Gyuláné 1 frt. Dr. Vedressné 50 kr. Szalay Farkas 1 frt. N. N. 50 kr. Schöpf Ödönné 50 kr. Weisz Czeczilia 50 kr. K. J. 20 kr. Karád mváros 1 frt. Zbinyovszky Miklósné 1 frt. Mészáros Károlyné 40 kr. Benedek 30 kr. Páhol Fánni 30 kr. Téts Károlyné 50 kr. Szigethy Pálné 20 kr. Neumayer Károly 1 frt. Sz. László 50 kr. Szalay Györgyné 50 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 11 frt.*

A *20872.* sz. íven. Szemző Mátyásné *2 frt.*

A *16219.* sz. íven. Vitányi Bertalan *2 frt.*

Az *5123.* sz. íven. Gyüjtő: Rátky Mária. K. Albert 1 frt. Puchy Antal 50 kr. Dr. Gajzágó László 1 frt. Biró Antal 1 frt. Benkó Fábián 20 kr. B. J. 1 frt. Szarvasi Adolf 1 frt. Rónay Lajos 40 kr. Pollnitz Károly 1 frt. Kaszonyi Jenő 1 frt. N. N. 1 frt. N. N. 1 frt. Görög 50 kr. Papp Jenő 50 kr. E. 50 kr. Gálóczi 1 frt. Egy valaki 2 frt. Takarékpénztár 3 frt. Klein Adolf 1 frt. N. N. 50 kr. Bokros Andor 1 frt. Szarvadi Pál 1 frt. Sz. Ödön 1 frt. Dombora András 50 kr. X. Y. 2 frt. Egy valaki 2 frt. Senki 1 frt. Tinkler 1 frt. Almay 1 frt. Halász 1 frt. N. N. 1 frt. H. 1 frt. M. F. 1 frt. Pál István 1 frt. Rácz 1 frt. Sz. 1 frt. Bunker Gyula 1 frt. N. N. 1 frt. H. László 1 frt. St. J. 1 frt. Valaki 1 frt. *Összesen 41 frt 60 kr.*

Az *5067.* sz. íven. Gyüjtő: Gyulai Julia. Gyulainé 50 kr. Mathias József 50 kr. Rémay Katalin 50 kr. Bobóczky Ágoston 50 kr. Kintis Emma 50 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Az *5030.* sz. íven. Gyüjtő: Andalits Gyuláné. Olaszy Terka 50 kr.

Andalits Irma 30 kr. Andalits Lajos 30 kr. Andalits Gyuláné 50 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *20125.* sz. íven. Gyüjtő: Keblovszky Antal. Keblovszky Etelka 1 frt. Schmidt Gabriella 1 frt. Szakváry Aranka 1 frt. Révy Ida 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *19453.* sz. íven. Baranyay Kálmán 50 kr. Bartók Béláné 1 frt. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Az *5248.* sz. íven. Gyüjtő: Boskovitz Flóra. Schreiber Ignácz 10 frt. Boskovitz Flóra 1 frt. *Összesen 11 frt.*

A *6793.* sz. íven. Gyüjtő: Preszmayer Emilia. Gesell Sarolta 2 frt. Gerle Eugenia 2 frt. N. N. 1 frt. Meiszner Janka 2 frt. Wellisch Berta 2 frt. *Összesen 9 frt.*

A *4959.* sz. íven. Wanke Ferencz *2 frt.*

A *6276.* sz. íven. Gyüjtő: Kiss Ernőné. Kiss Ernőné 1 frt. Farkas Istvánné 50 kr. Benkő Gyuláné 1 frt. Oláh László 1 frt. Dobay Károly 1 frt. Dobay Antal 1 frt. Schneider József 40 kr. Oláh János 50 kr. Kiss Ernő 50 kr. Csontos László 20 kr. Kallós Dezső 20 kr. Nagy Dániel 20 kr. Lengyel J. 50 kr. *Összesen 8 frt.*

Az *5061.* ss. íven. Rosenthal Jakab *2 frt.*

A *19489.* sz. íven. A makói takarékpénztár-részvénytársaság *1 frt.*

A *635.* sz. íven. Gyüjtő: Hunyadi Imre. Hunyadi Imre 50 kr. Beregszászi Albert 40 kr. Zsigmond Albert 25 kr. Bartha Albert 20 kr. *Összesen 1 frt 35 kr.*

A *20467.* sz. íven. Báró Bánhidy-Vay Klára *6 frt.*

A *20609.* sz. íven. Nedeczky Sándor *1 frt.*

A *19388.* sz. íven. Gyüjtő: Dr. Bronts Nándor. Bronts Vilmos 2 frt. Bronts Vilma 1 frt. Bronts Margit 1 frt. Kosztolányi György 2 frt. Br. Wildburg 2 frt. Dr. Bronts Nándor 1 frt. *Összesen 9 frt.*

A *20031.* sz. íven. Gyüjtő: Havasi Imre. Wimmer Auguszta és Ferencz 6 frt. Havasi Lujza és Imre 6 frt. *Összesen 12 frt.*

A *21563.* sz. íven. Virágh Elek *10 frt.*

A *19237.* sz. íven. Fiala Antal *30 kr.*

A *20433.* sz. íven. Gr. Apponyi Sándorné 10 frt. Gr. Apponyi Rudolfné 10 frt. *Összesen 20 frt.*

A *20855.* sz. íven. Gróf Somssich József *10 frt.*

A *20149.* sz. íven. Kruplanicz Endre *1 frt.*

A *20072.* sz. íven. Gyüjtő: Mészáros Antal. Kolláth Imre 10 kr. Péter József 10 kr. Farkas József 10 kr. Halas István 5 kr. Zám Pál 5 kr. Balog Dani 5 kr. Trötsik Ferencz 5 kr. Nagy József 20 kr. Mester István 6 kr. Vágó Urbán 5 kr. Kováts Sándor 2 kr. Turó Imre 2 kr. Ignácz István 5 kr. Szivas Bálint 5 kr. Rézsó József 10 kr. Mónár János 10 kr. Ábrók István 10 kr. Vona Mihály 5 kr. Dúl Dávid 5 kr. Ricser Ferencz 10 kr. Bököndi Bálint 10 kr. Nadadi Gábor 10 kr. Kovács Mihály 2 kr. Kocsmán József 2 kr. Rajna József 4 kr. Gál Mihály 10 kr. Kalmár János 5 kr. Keskeny János 3 kr. Ferencz József 2 kr. Tóth István 5 kr. Somodi Ambrus 10 kr. Baranyi Pál 10 kr. Német István 4 kr. Bonár Pál 20 kr. Juhász József 10 kr. Simon Sándor 10 kr. Kóródi Sándor 2 kr. Fütő József 10 kr. Gál József 5 kr. Csörögi István 5 kr. Mészáros Antal 1 frt. *Összesen 3 frt 84 kr.*

A *20763.* sz. íven. Vanke Sándor *1 frt.*

A *19537.* sz. íven. Gyüjtő: Kálnoky István. Kálnoky Anna 40 kr. Kálnoky Pista 40 kr. Kálnoky Viktor 40 kr. Kálnoky Géza 40 kr. Kálnoky Ilona 40 kr. *Összesen 2 frt.*

A *19560.* sz. íven. Gyüjtő: Barényi Zsigáné. Barényi Zsigáné 1 frt. Fottal Károlyné 50 kr. Karsay Imréné 40 kr. *Összesen 2 frt.*

A *21348.* sz. íven. Gyüjtő: Szlovák Ferencz. Jónás István 5 kr. Szedunka Gábor 10 kr. Peller József 40 kr. Peller Anna 30 kr. Peller Mária 30 kr. Kluszti Erzsébet 5 kr. Kiss Dezső 40 kr. Mata Mihály 6 kr. Johanyák Józseí 5 kr. Schrenk Margit 4 kr. Szedunka Béla 5 kr. Klauber Terézia 5 kr. Stuller Mária 5 kr. Stuller Ilona 5 kr. Osztafin Mária 5 kr. Stuller Ágoston 5 kr. Varholt Etel 10 kr. Varholt József 5 kr. Strobl Terézia 5 kr. Klauber Ferencz 5 kr. Klauber Julia 5 kr. Szlovák Ferencz 4 frt. *Összesen 6 frt 35 kr.*

A *20060.* sz. íven. Leitgeb János *1 frt.*

A *6506.* sz. íven. Gyüjtő: Mocsonoky Erzsébet. Mocsonoky Erzsébet 3 frt. Ikarus 1 frt. Mocsonoky József 1 frt. Magdics 1 frt. Dr. Major Ferencz 1 frt. Lakatosné 1 frt. Krécsi Károlyné 1 frt. Kossovich A. 1 frt. Theodorovics Ferencz 1 frt. Piski László 1 frt. Deutsch János 50 kr. N. M. 20 kr. N. N. 10 kr. Vizer Anna 1 frt. Kissné-Körmendy Irma 1 frt. Kiss Mariska 20 kr. Kiss Aranka 20 kr. Kiss Lujzika 20 kr. Ágoston Teréz 1 frt. Kiss János 1 frt. *Összesen 17 frt 40 kr.*

A *7779.* sz. íven. Bodor Domokos *1 frt.*

A *7655.* sz. íven. Borostyán Sándor *1 frt.*

A *17257.* sz. íven. Gyüjtő: Városy Károlyné. Stahulyák Irén 2 frt. Özv. Városy Károlyné 1 frt. Gyorgyovánszky Györgyné 1 frt. Veszprémi Városi Károlyné 4 frt. *Összesen 8 frt.*

A *3942.* sz. íven. Gyüjtő: Mészáros Gyula. Özv. gróf Dessewffy Emilné 3 frt. Herczeg Windischgrätz Lajosné 2 frt. K. Wg. 1 frt. Gróf Lamberg Fülöpné 1 frt. *Összesen 7 frt.*

A *900.* sz. íven. Girókuthy Ferenczné *5 frt.*

A *15520.* sz. íven. Gyüjtő: Boczkó Dánielné. Boczkó Dánielné 1 frt. Figuta György 50 kr. N. N. 1 frt. Borbély Lajosné 2 frt. Jónás Antalné 1 frt. Lázár Zoltánné 50 kr. Sipos Miksáné 50 kr. Szilárd 2 frt. Dr. N. 50 kr. *Összesen 9 frt.*

A *17557.* sz. íven. Az első gőzmalom-részvény-társaság Ujvidéken *5 forint.*

A *6232.* sz. íven. Gyüjtő: Kun Etelka. Weiser Adél 1 frt. Maxi Lohmüller 2 frt. Perjéssy Lajos 50 kr. Papp Róza 1 frt. Kun Etelka 3 frt 50 kr. Haag Ida 2 frt. *Összesen 10 frt.*

A *3655.* sz. íven. Csiky Kálmánné *5 frt.*

A *18584.* sz. íven. Gyüjtő: Nagy György. Nagy György 25 kr. Hubert Jónás 20 kr. Novák István 25 kr. Tóth Jenő 25 kr. Godó Albert 50 kr. Lippay Imre 50 kr. Godó Etelka 10 kr. Kusztov András 20 kr. Törköl Illés 20 kr. Sipos Mátyás 20 kr. Major Mátyás 20 kr. Juhász József 20 kr. Dubetz István 20 kr. Bolvári Ignácz 20 kr. Eiselt Emma 40 kr. *Összesen 3 frt 85 kr.*

A *19614.* sz. íven. Léhner Sándor *5 frt.*

A *20102.* sz. íven. Hegedüs János *1 frt.*

A *13587.* sz. íven. Gyüjtő: Gergely István. N. N. 50 kr. Strecke Ernő 2 frt. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. *Összesen 3 frt 50 kr.*

A *20363.* sz. íven. Kuliffay Adolf *1 frt.*

A *6863.* sz. íven. Gyüjtő: Kallina Károly. Kallina Károly 1 frt. Ocsárd Károly 50 kr. Balás Vincze 1 frt. Krausz 50 kr. Pirkner Ernő 50 kr. Homolka Lajos 1 frt. Onódy Ferencz 50 kr. H. K. 1 frt. Lukáts Andor 30 kr. *Összesen 6 frt 30 kr.*

A *860.* sz. íven. Gyüjtő: Póka Kálmán. Péterffi R. 20 kr. Fracskó Janka 20 kr. Hajmai Andorné 50 kr. Heeger Juliska 30 kr. Frankó Sarolta 20 kr. Boros Vilma 20 kr. Lubich Ilona 50 kr. Borosné 40 kr. Török Kálmánné 50 kr. Vajra Károlyné 50 kr. Póka Kálmánné 50 kr. *Összesen 4 frt.*

A *8846.* és *8867.* sz. íven. Gyüjtő: Dr. Márki Sándor. Márki Sándor 3 frt. Márki Sándorné 1 frt. Márki Mariska 1 frt. *Összesen 5 frt.*

A *15478.* sz. íven. Rostaházy Kálmán *7 frt.*

A *10533.* sz. íven. Gyüjtő: Lenkey Lajos. Lenkey Lajos 2 frt. Telbisz Sándor 1 frt. Bazala J. 50 kr. Koszka József 30 kr. Makkó János 20 kr. Mádi György 20 kr. Décsi István 20 kr. Megyeri Pál 10 kr. Balázs Lajos 10 kr. Leviszky János 50 kr. Bánlay Gáspár 10 kr. Kapcsos József 10 kr. Kerekes Bertalan 50 kr. Márton Sándor 50 kr. Mauer M. 20 kr. Sebestyén István 10 kr. Simon László 10 kr. Fobók Albert 50 kr. Ökrös Gábor 10 kr. Szabó József 10 kr. Urbán Vendel 20 kr. Valter József 50 kr. Sipos János 50 kr. Kviátkovszky Károly 10 kr. Kerekes András 10 kr. Banyai István 10 kr. B. Gábor 10 kr. Pongrácz József 10 kr. Horváth Miklós 10 kr. Balog Sándor 10 kr. Horváth Bertalan 10 kr. Virág György 50 kr. Sz. 50 kr. Károly József 30 kr. Gyimódi József 30 kr. Taz Albert 10 kr. Dezső Ferencz 10 kr. Szentgyörgyi 10 kr. Szőke István 10 kr. Korona János 10 kr. Lengyel Sándor 10 kr. Szilágyi András 30 kr. Cselle András 50 kr. Szakács Károly 10 kr. Csatári Dániel 40 kr. *Összesen 12 frt 90 kr.*

Az *1626.* sz. íven. Gyüjtő: Péchy István. Péchy István 1 frt. Nagy Albert 1 frt. Moldován Zoltán 1 frt. Kelemen János 1 frt. Marzsó Kálmán 1 frt. Kelemen Gyula 1 frt. Varga Balázs 1 frt. Pongrácz Géza 1 frt. Wépy József 50 kr. Karácsonyi Rezső 20 kr. Dombay István 50 kr. Fekete Sándor 50 kr. A. B. 10 kr. Tóth István 20 kr. Regeczy József 50 kr. Borsodi János 20 kr. Wolf Albin 50 kr. Tóth Géza 20 kr. Ury István 20 kr. Huszak Lajos 30 kr. *Összesen 11 frt 90 kr.*

A *7362.* sz. íven. Troknya Anna *2 frt.*

A *20117.* sz. íven. Gyüjtő: Földes György. Elek Józsefné 1 frt. Földes Györgyné 1 frt. *Összesen 2 frt.*

A *19508.* sz. íven. Gonda Juliska *1 frt.*

Az *552.* sz. íven. Kodál Henrik *3 frt.*

A *482.* sz. íven. Gyüjtő: Gallasz Sándor. Wágner János 20 kr. Csók Lajos 40 kr. Roszner József 20 kr. Roszner Mór 20 kr. Schön László 10 kr. N. N. 25 kr. Balog Sándor 10 kr. Gallasz Sándor 20 kr. *Összesen 1 frt 65 kr.*

A *883.* sz. íven. Gyüjtő: Daláry Ede. Daláry Ede 1 frt. Wodiáner Soma 40 kr. Radó Bertalan 20 kr. Kürthy Endre 20 kr. Horovitz Jenő 20 kr. Böszörményi Árpád 20 kr. Szegedy István 20 kr. Tamássy Lajos 20 kr. Biró Ákos 10 kr. Berghoffer R. 10 kr. Hegedüs Dániel 10 kr. Jóna Ferencz 10 kr. Némássy Gábor 10 kr. Szőke Zoltán 10 kr. Dr. Kölcsey Ferencz 20 kr. *Összesen 3 frt 40 kr.*

A *19502.* sz. íven. Gyüjtő: Fodor Erzsébet. Budaházy Zsigmondné 3 frt. Erdőss Sándor 1 frt. Boros Zoltán 2 frt. Jakó Juliska 1 frt. *Összesen 7 frt.*

A *20321.* sz. íven. Hlobutsek Gyula *2 frt.*

A *19918.* sz. íven. Gaszner Sándor *2 frt.*

Az *5468.* sz. íven. Gyüjtő: Dollinger Lajos. Dollinger Lajos 50 kr. Paupie Sándor 1 frt. Névtelen 30 kr. Dollinger Anna 1 frt. *Összesen 2 frt 80 kr.*

Az *5075.* sz. íven. Gyüjtő: Balás Betti. Roth Etelka 40 kr. Balás Betti 1 frt. Tolvay Ferike 30 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Az *5305.* sz. íven. Gyüjtő: Butyka Vilma. Maizner Ottilia 2 frt. Márk Anna 50 kr. Szabó Klára 1 frt. Graf Jakabné 50 kr. Graf Emma 50 kr. *Összesen 4 frt 50 kr.*

A *4218.* sz. íven. Gyüjtő: Szádeczky Berta. Szádeczky Berta 1 frt. Tóth Ferencz 1 frt. Isaák Jónás 1 frt. *Összesen 3 frt.*

Az *5502.* sz. íven. Gyüjtő: Lévay Ignácz. Lévay Ignáczné 2 frt. Lévay Ignácz 1 frt. *Összesen 3 frt.*

Az *5459.* sz. íven. Baky Istvánné *2 frt.*

A *407.* sz. íven. Kertész Tódor *5 frt.*

A *20887.* sz. íven. Gróf Stahremberg István *10 frt.*

A *9531.* sz. íven. Gyüjtő: Schuber Mátyás. Feymann Gusztáv 1 frt. Fábry Gyula 20 kr. Feymann László 50 kr. Neknor Mátyás 2 frt. Takarékpénztár 2 frt. Langhoffer János 50 kr. Schuber Mátyás 80 kr. *Összesen 7 frt.*

A *7430.* sz. íven. Gyüjtő: Városi Gizela. Városi Gizela 1 frt. Városi Malvin 50 kr. Kollmann Irma 50 kr. Galitzenstein Anna 50 kr. Mosonyi Anna 40 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

Az *5988.* sz. íven. Gyüjtő: Kalmár Jolán. Schlosser 1 frt. Tirsei Istvánné 1 frt. Pósch Józsefné 1 frt. Pósch Dezsőné 1 frt. Madarász Lajosné 1 frt. Sárkány Lujza 1 frt. Markós Sándorné 1 frt. Kubinyi Ödönné 1 frt. Maurer Arthurné 1 frt. Szontágh Biri 1 frt. Kovátsné 50 kr. Czékus Istvánné 1 frt. Kalmár Lenke és Jolán 1 trt. *Összesen 12 frt 50 kr.*

A *20297.* sz. íven. Kálóczy Lajos *3 frt.*

Felkérettünk a következő sorok közlésére: A «Mária Dorothea» egyesület által kiadott «évkönyvben» tévedés fordult elő az «adományok és gyűjtések» fejezete alatt. A *Br. Barkóczy Dömök Antónia* úrhölgy által beküldött 64 frtnyi összeg hibásan volt ott *Barkóczy Antal* neve után 6 frttal feltüntetve.

A Mária Dorothea egyesület elnöksége.